

ДУШАНКА МАРКОВИЋ, кустос, музејски саветник
Музеј Града Новог Сада
Тврђава 4, Петроварадин – Нови Сад, Србија
Е-адреса: dusankamarkovic65@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0000-4059-0074>

РАД КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ У НОВОМ САДУ У ПЕРИОДУ 1991–2024.

САЖЕТАК: Настајање првих хуманитарних удружења везује се за другу половину XIX и почетак XX века. Међу њима је и Коло српских сестара које је основано у Београду 1903. године. Рад Кола српских сестара у Новом Саду везан је за два периода. Први се односи на међуратни период (1929–1941), док је други започео 1991. године и траје и данас. У овом тексту приказан је рад Кола српских сестара Епархије бачке у Новом Саду, које је обновило свој рад 1991. године. У 33 године непрекинутог постојања и рада, кроз више хиљада акција, чланице су настојале да пруже утеху многима које су задесиле ратна страдања, природне непогоде, немаштина или болести. Овде ће бити приказани начини њиховог рада, организовања и финансирања, као и њихова добротворна делатност.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: Коло српских сестара; Епархија бачка; хуманитарни и добротворни рад; женско удружење; Светосавље

УВОД

Хуманитарне катастрофе најчешће изазване ратовима или природним непогодама увек су биле разлог за окупљање становништва ради помагања пострадалима и угроженима. Тако је било и почетком XX века када се ратни вихор надвио над Србијом тога времена, пре свега у њеном јужном делу (данашња Северна Македонија). Начин да организовано помогну војницима и становништву тог подручја, Српкиње у Београду су пронашле у оснивању Кола српских сестара (у даљем тексту: Коло или КСС). У оквиру Кола формиран су одбори у многим местима у Србији, касније Краљевини СХС/Југославији. Одбор у Новом Саду формиран је 1929. године. Коло је активно радило

до почетка Другог светског рата. О раду тог Одбора објављен је текст у *Зборнику Мајице српске за историју* и на Сајту Женског музеја.¹

Распад СФР Југославије и наговештај грађанског рата навели су Новосађанке да се почетком 90-их година XX века окупе и обнове рад Кола и да својим радом и хуманостију помогну ратом угрожено српско становништво. Пре свега на територијама Хрватске и Босне и Херцеговине. Иако су активне дуже од три деценије (од 1991) о њиховом раду се мало зна.²

Проучавање историјата КСС-а у Новом Саду, као удружења које је и даље активно, донело је озбиљне методолошке изазове. За хронолошки оквир узет је период 1991–2024. година, чиме су обухваћене 33 године рада од његове обнове. Основна тежња била је да се у тај тридесеттворогодишњи пресек сажму, систематизују и правилно валоризују све њихове делатности и хуманитарне акције. Овим радом се одаје делић признања свим чланицама Кола за сав њихов рад, доброту и хуманост.

ОСНИВАЊЕ КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА И ЗАКОНСКА АКТА

Оснивање Кола српских сестара почетком XX века

Оснивању Кола српских сестара у Новом Саду 1991. године претходила је већ дуга историја постојања и рада Кола на просторима где Срби живе. Прво Коло је основано у Београду 15/28. августа 1903. година. Изабрано је прво руководство и прва председница, Новосађанка Савка Суботић³. У оквиру Главног одбора Кола формирано је преко 100 одбора изван Београда. Један од њих, формиран 30. маја 1929, био је Одбор у Новом Саду⁴. Као и остали одбори Кола и новосадски је активно радио до почетка Другог светског рата. Након завршетка рата, комунистичке власти нису дозволиле наставак и обнову рада, као ни формирање удружења са националним предзнаком.

Оснивање Кола српских сестара у Новом Саду 1991. године

Почетак деведесетих година XX века, обележио је трагичан распад СФР Југославије пропраћен ратним сукобима. У новонасталим ратним околностима српски народ се нашао у безбедносно и егзистенцијално угроженој позицији на појединим подручјима, а нарочито у Хрватској, Босни и Херцеговини, те на Косову и Метохији. Нажалост, поново се појавила потреба за

¹ [<https://zenskimuzejns.org.rs/rad-kola-srpskih-sestara-odbor-u-novom-sadu-u-periodu-1929-1943/>]; [https://www.maticasrpska.org.rs/stariSajt/casopisi/ZMSI_110.pdf]

² Захваљујући чињеници да је ауторка овог рада укључена у рад Кола, као члан и као сарадник, те да је имала увид у бројну, добро вођену и сачувану документацију о њиховом ангажовању, желела је да се том активношћу упозна и научна јавност. Велику помоћ је имала и од активних чланица, нарочито оних чије ангажовање у Колу прелази две, па и три деценије. Ауторка се захваљује чланицама Кола српских сестара Епархије бачке Нови Сад на уступљеној архивској грађи и свесрдној помоћи коју су јој пружиле.

³ Савка Суботић (1834–1918).

⁴ Вид. фусноту 1.

хуманитарним деловањима каква је чинило КСС за време свога постојања до Другог светског рата (1903–1941). Промена политичке и друштвене ситуација у СФР Југославији омогућила је оснивање националних удружења што је довело до поновног формирања КСС-а. Оснивају се у Београду, Зрењанину, Бањалуци, Вуковару...⁵ На исту замисао дошло се и у Новом Саду.

Оснивачка скупштина Кола српских сестара – добротворног удружења при Епархији бачкој одржана је 4. марта 1991. године у Алмашком светосавском дому при Алмашкој цркви. Основно гесло било је да се прикључе ... *све сестре које желе чинити дела милосрђа и бити на услузи свом народу у хуманитарним акцијама*.⁶

Иницијатори су били Миланка Радоњић и протојереј Мирко Тишма, уз благослов Његовог преосвештенства владике бачког др Иринеја Буловића. Коло је регистровано под називом: *Коло српских сестара Нови Сад*, са седиштем у Алмашкој улици бр. 13.⁷ Оснивачкој скупштини присуствовале су 34 сестре које су потписивањем приступница постале (и) прве чланице. За прву председницу изабрана је Миланка Радоњић, а Управни одбор чиниле су Милица Грковић, Јелена Милаков, Вера Ђокић и Миланка Кутлешић која је обављала и функцију секретара Кола.⁸ Већ у првом Статуту наведено је да је Коло под патронатом Епархије бачке.⁹

Оснивање Кола урађено је у складу са Законом о друштвеним организацијама и удружењима грађана, а решење о оснивању издао је Градски секретаријат за унутрашње послове Нови Сад. Основни документ по коме Коло ради јесте Статут који је донесен на Оснивачкој скупштини и за 33 године постојања мењан је седам пута.¹⁰

Прва промена Статута, промена назива у Коло Српских сестара Епархије бачке, као и промена заступника извршена је након годину дана, 23. марта 1992.¹¹ Тада је за председницу именована Савка Гојковић.¹² До промене назива Кола дошло је из више разлога. Удружење под истим називом, Коло српских сестара, већ је било регистровано у Београду, а у правном смислу, не могу истовремено постојати два истоимена субјекта. Како је Коло у Новом Саду већ било под патронатом Епархије бачке одлучено је да се промени назив у Коло српских сестара Епархије бачке и да, на тај начин, сачува самосталност.¹³

⁵ Љубица Костић, „Посвећеност добротворности: годишњица Кола српских сестара бачке Епархије”, *Дневник* (НС) (30. V 1992).

⁶ *Плакај и позив на Оснивачку скупштину за обнову рада Кола у Новом Саду*, 1991.

⁷ *Одлука о оснивању Кола српских сестара у Новом Саду*, 1991; *Стайни Кола српских сестара Нови Сад* од 4. III 1991.

⁸ *Одлука о оснивању КСС ...* (1991).

⁹ *Стайни Кола ...* (4. III 1991).

¹⁰ Статути Кола српских сестара Нови Сад из 1991, 1992, 2003, 2006, 2010, 2015. и 2024. године.

¹¹ *Решење о упису у Регистар удружења грађана* од 23. III 1992.

¹² *Годишњи извештај 1992–93. год. Коло српских сестара Епархије бачке Нови Сад*, 20. III 1993.

¹³ *Дойис Кола српских сестара из Београда* од 6. IX 1993. године; *Дойис Архиепископског Синода Српске православне цркве* од 15. IX 1993; *Дойис Његовом преосвешћенству Господину др Иринеју, православном Епископу бачком* од 16. IX 1993. (Архива Кола).

У периоду од 33 године постојања, Коло је седиште имало у Новом Саду али је променило четири адресе. Основано је у Алмашкој 13 при Светосавском дому Алмашке цркве (до 1994). У мају 1994. године Коло добија просторије у Косовској 22 (до 2006). У периоду 2006–2015. Коло је било на адреси Димитрија Аврамовића 8, а од 2015. године налази се у Улици Париске комуне 32.

Дана 4. марта 1991. године у 18 часова у улици Алмашка 13. одржан је Оснивачка скупштина, са циљем оснивања удружења Коло Српских Сестара. На Оснивачкој скупштини је прочитан статут који је усвојен једногласно и донета је:

ОДЛУКА

о оснивању удружења

КОЛО СРПСКИХ СЕСТАРА

Нови Сад

Са седиштем у Новом Саду у улици Алмашка број 13.

Циљ удружења је да ради на остваривању највиших идеала у погледу хуманих, моралних, културних, националних, социјалних, привредних и хигијенских активности. Рад чланова удружења је добротворан и не доноси никакву личну или заједничку материјалну корист. Удружење је без икаквих политичких оријентација а старање се о невољницима свог народа без обзира на политичко убеђење.

Задачи удружења су:

- да помаже материјално и другачије сиротињи, нејачи и деци
- оснива хуманитарне установе за материјално угрожене, негује немоћне особе, инвалиде и болеснике.
- прикупља одећу, обућу, храну, књиге и шаље их невољницима из свог рода где год се укаже прилика и потреба.
- поседује и помаже невољницима у болницама, дечјим старачким домовима, затворима.
- ради са омладином и децом.
- свим својим активностима шири начела добротности и племенитости.

На Оснивачкој скупштини је било присутно 34. чланице које су потписивањем присутница постале чланице удружења.

Донета је одлука да председник удружења буде Миланка Радовић, која се уједно и задужује да обави послове око регистрације.

За чланове управног одбора су изабране чланице:

Милица Грковић
Миланка Кутлешкић
Јелена Милаков
Вера Токић

Члан управног одбора, Миланка Кутлешкић је именована за секретарицу. Управни одбор је за благајника изабрао Бранку Аничкић.

Чланице оснивачи удружења су:

1. Аничкић Бранка	<u>Бранка Аничкић</u>
2. Грковић Милица	<u>Милица Грковић</u>
3. Диздаревић Љиљана	<u>Љиљана Диздаревић</u>
4. Токић Вера	<u>Вера Токић</u>
5. Кутлешкић Миланка	<u>Миланка Кутлешкић</u>
6. Милаков Јелена	<u>Јелена Милаков</u>
7. Милутиновић Надежда	<u>Надежда Милутиновић</u>
8. Радовић Миланка	<u>Миланка Радовић</u>
9. Титма Славка	<u>Славка Титма</u>
10. Тапавица Нада	<u>Нада Тапавица</u>

У Новом Саду дана 4. марта 1991. године.

Основни циљеви и задаци Кола

Циљ Удружења регулисан је *Одлуком о оснивању и Статуту* Кола: ... *осијавивање највиших хришћанских идеала у погледу хуманих, моралних, културних, националних, социјалних, привредних и хигијенских активности*.¹⁴ Рад у Колу је искључиво добровољан и без политичких конотација. Помоћ се пружа свим невољницима без обзира на верску, полну, старосну, политичку или неку другу припадност.

Задаци су им хуманитарни. Прикупљање и достава одеће, обуће, хране, санитетског материјала, лекова подручјима која су ратом захваћена, у почетку становништву у Хрватској и Босни и Херцеговини, а касније и на Косову и Метохији, али и помоћ сиротињи, деци и нејачи, материјално угроженима, болеснима, немоћнима и инвалидима.¹⁵

Прилој 2. Меморандум Кола српских сестара

ОРГАНИ И ЧЛАНСТВО У КОЛУ

Главни орган Кола јесте Скупштина која се одржава једном годишње и њу чине све чланице Кола. Најчешће се Скупштина одржавала у марту, у Свечаној сали Матице српске или Скупштине Града Новог Сада. На првој Оснивачкој скупштини донесен је и први *Статут* КСС. Извршни орган Кола је Управни одбор који чине председница, потпредседница, секретар и

¹⁴ *Одлука о оснивању КСС ... (1991).*

¹⁵ *Исјо.*

3–7 чланица. Контролни орган је Надзорни одбор који броји три члана. Поред редовних органа у Колу је, једно време, постојала и функција домаћице Кола. Прва домаћица била је Катарина Мартиновић.¹⁶ Касније су се сестре смењивале у улози домаћице, али су ту позицију са највећом ревношћу обављале Велинка Ковачев, Нада Срђанов, Лепа Ивковић, Јелена Суботић...¹⁷

Председница Кола бира се на мандат од две године, са могућношћу реизбора. У периоду 1991–2024. Коло је променило седам председница: Миланка Радоњић Пољак (1991–1992)¹⁸, Савка Гојковић (1992–2004), Милена Гавриловић (2004–2008), Миљана Кузмановић Костић (2008–2012), Славојка Тодоров (2012–2017), Светлана Прокић (2017–2023) и тренутно у функцији Мирјана Шуљманац Шећеров (2023–).

Чланство у Удружењу регулисано је *Статутим* на основу кога статус чланице може бити: редовна чланица, утемељивач, добротвор, велики добротвор и почасни члан. Сам статус зависи од приложене финансијске или материјалне помоћи и моралних заслуга. Мотиви због којих су се Новосађанке учлањивале у Коло су различити: национална побуда, очување српског идентитета, дружење и упознавање истомишљеника, жеља да своју имовину деле са онима којима је она потребнија, помоћ другима, односно, заједничка особина им је жеља за хуманитарним радом...¹⁹ Редовно чланство у Колу одобравао је Управни одбор Кола, а на предлог најмање две активне чланице, уз потписивање приступнице и уплату чланарине.

За разлику од Кола српских сестара – Одбора у Новом Саду које је радило пре Другог светског рата, у које је за 12 година рада било учлањено око 400 сестара, за 33 године рада актуелног Кола (1991–2024) у раду је учествовало нешто мањи број, њих око 300. Више је разлога за такву ситуацију. Рад предратног Кола одвијао се искључиво у мирнодопским условима; чланице су биле имућне и знамените Новосађанке, а бити чланица Кола била је и ствар престижа. Рад Кола од 90-их година XX века одвијао се највећим делом или у ратним условима, условима конфликта и санкција. Такође, дуг период комунистичке власти, у коме се реч „српско” није смела користити или се на њу није гледало благонаклоно. Запосленост жене која је у предратном времену била реткост, у 90-им годинама је постала насушна потреба. Самим тим жене су имале мање времена које су могле посветити друштвенокорисном и хуманитарном раду.

У три деценије рада, две чланице проглашене су почасним председницама: Савка Гојковић и Милена Гавриловић, а две чланице почасним чланицама: Дара Малетић и Маја Гојковић. Управни одбор Кола је фебруара 2004.

¹⁶ *Зайисник са Скућилине КСС* од 17. III 1992.

¹⁷ Интервју са Мирјаном Шуљманац Шећеров вођен 9. III 2026.

¹⁸ Прва изабрана председница и прва чланица КСС уписана у Матичну књигу Кола била је Миланка Радоњић Пољак (рођ. Црвенка, 2. III 1948). Завршила је Правни факултет у Новом Саду и Православни богословски факултет у Београду. Колом је руководила годину дана (1991–1992) и за то време иницирала бројне акције, попут уређења споменика знаменитих Новосађана, обиласка корисника Геронтолошког дома у време верских празника, посете војницима у новосадским касарнама... (Фото-албуми Кола; Казивање Миланке Пољак, разговор вођен 26. III 2026).

¹⁹ Зорка Поповић, *Сйоменар: Коло српских сесџара Еџархије бачке из Новог Сага: Моје сесџре у Колу српских сесџара Еџархије бачке – краџке биоџрафије*, Нови Сад 1995, 72–88.

године изгласао да прва почасна председница буде Савка Гојковић, рођ. Красавац (Нови Сад, 24. XII 1933 – Нови Сад, 3. IV 2020). По професији била је дипломирани правник. На позицији председнице Кола провела је најдуже од свих (1992–2004). Своју активност исказала је кроз рад готово свих секција. Посебну пажњу усмерила је ка деци²⁰ и омладини, стипендирању студената итд. Од 2004. била је најактивнија у Секцији за културу, нарочито у делу чији је рад посвећен очувању народне традиције и обичаја.

Др Милена Гавриловић, рођ. Шурдоња (Београд, 28. VII 1925 – Нови Сад, 12. III 2024) била је редовни професор Технолошког факултета Универзитета у Новом Саду. Почасном председницом проглашена је 2015. године. Дужност председнице Кола обављала је у два мандата (2004–2008). Истакла се у Секцији „Светосавље и наше доба”.

Дара Малетић, рођ. Попов (Башаид, 28. VIII 1938), ангажовала се на прикупљању помоћи коју је, заједно са супругом Ђорђем Малетићем, организовала у Немачкој (Хановер), где су у то време радили и боравили, а коју су донирали Кољу. Захваљујући донаторству дуго година је у оквиру Кола финансиран Фонд ратне сирочади. По повратку у Србију, након пензионисања, активно се укључила у рад Кола, нарочито у Секцији за културу. Проглашена је почасном чланицом 1994. године.²¹

Маја Гојковић (Нови Сад, 22. V 1963) ћерка је дугогодишње председнице Кола, Савке Гојковић. Завршила је Правни факултет и бави се адвокатуром и политиком. Прва је жена градоначелник Новог Сада. Обављала је функције председнице Скупштине Србије, министарке за културу Р. Србије. Тренутно је председница Владе АП Војводине. Почасном чланицом Кола проглашена је 2023. године због великог доприноса реализацији акција и пројеката Кола.²²

Од оснивања Коло је било повезано са Српском православном црквом, односно Епархијом бачком. Стога је имало и своје духовнике које је именовао епископ бачки Иринеј Буловић.²³ Духовници Кола били су протонамесник Милован Миодраговић, јереј Владимир Вукашиновић и прота Бора Видовић. Од 2023. године ту улогу има високопречасни протојереј Петар Тривуновић.²⁴ Треба истаћи да је активну улогу у оснивању Кола имао протојереј Мирко Тишма²⁵, а рад Кола свесрдно су пратили и подржавали протојереј Јеврем Рандељ²⁶ и свештеник Бранко Ћурчин.

На састанцима Кола редовно се подносио финансијски извештај, извештаји о активностима у протеклом периоду, обављани су договори за предстојеће акције, начин реализације, давале се информације и задужења чланицама. Записници са радних састанака, као и са седница Управног и Надзорног одбора и Скупштине Кола су уредно вођени од 1992. године.²⁷ Од остале докумен-

²⁰ Савка Гојковић је иницирала оснивање Фонда „Треће чедо”.

²¹ *Годишњи извештај ... 1993–1994*; Фото-албуми Кола; Казивање Даре Малетић, разговор вођен 20. III 2026.

²² *Одлука о пријему у чланство* Маје Гојковић од 26. XII 2023.

²³ *Годишњи извештај ... 1993–1994*.

²⁴ *Одлука Православне епископје Епархије бачке* од 14. VI 2023.

²⁵ (Београд, 1929 – Нови Сад, 2017).

²⁶ (Нови Карловци, 1929 – Нови Сад, 2012).

²⁷ Са радних састанака сачувано је девет (9) *Књига записника* које су вођене у периоду 1992–2024.

тације воде се књиге примљене и издате половне робе и књиге дежурстава, пишу се летописи, уређују фото-албуми и чува књига утисака. Летописе су писале Радмила Јаконић и Марија Булић. О уређењу албума бригу су водиле Невенка Маглић Лозић и Гордана Драгин. Од 1995. године бригу о албумима преузела је Дара Малетић. Дневнике је писала Зорка Поповић. Посебна евиденција вођена је у оквиру појединих секција попут „Ратне сирочади” и „Треће чедо”. Коло је успоставило сарадњу са истим или сличним удружењима код нас, али и шире, у Европи и свету. Гошћа Кола 1995. године била је Ана Балагиони, потпреседница Балканског удружења жена. Од оснивања Сабора Кола српских сестара Републике Србије, у Крагујевцу 2018. године, новосадско Коло је имало учешће и постало равноправан и активан члан.²⁸ Сабор окупља, поред Кола из Републике Србије, и Кола из региона; Македоније, Републике Српске и Црне Горе, као и из дијаспоре.

ФИНАНСИРАЊЕ КОЛА

Као и целокупан рад и финасирање Кола регулисано је *Статутом* Кола. Према одредбама овог акта Коло се финансира средствима прикупљеним од чланарина, добротворних прилога и поклона, завештања и наследства. Један од видова финансирања јесу и акције које организује Коло попут хуманитарних концерата, продајних изложби, предавања, продаје предмета које чланице Кола саме израђују. Од увођења пројектно конкурсног начина финансирања, после 2000. године, Коло учествује на градским, покрајинским и републичким конкурсима.

Управни одбор Кола одређује висину чланарине коју чланице Кола, које се између себе зову „сестрама”, уплаћују и тиме потврђују своје чланство. Највећи део финасијских средстава долазио је кроз добротворне прилоге, нарочито у прве две деценије рада Кола. У трећој деценији, када је већ обављена приватизација бројних и највећих новосадских предузећа и фабрика, примат предузима финансирање из државног буџета преко прихваћених пројеката.

Од правних лица, помоћ финансијску, материјалну и услужну давале су бројне фирме. Већ 1992. међу дародавце било је уписано око 250 фирми и око 100 приватника. Исте године уписано је и око 200 појединачних донатора.²⁹ Новчани прилози најчешће су били динарски, али и у страним валутама (немачка марка, амерички долар, швајцарски франак, еуро).

Помоћ Колу су пружала бројна новосадска предузећа и институције. Готово да не постоје она са којима Коло није имало у неком периоду сарадњу. Од новосадских фабрика то су чиниле и чине: „Петар Драпшин”, „Данубиус”, „Електропорцелан”, „Албус”, „Елнос”, ХИНС, НИВА, Графика АМБ, Штампарија Стојков, „Арома” и „Вагар” из Футога, „Неопланта”, „Неимар”, Новосадска млекара, „Минаква”, ЈКП „Лисје”, АД „Навип”, ИМ „Матијевић” итд.³⁰ Донатори Кола била су и трговинска предузећа: „Агровојводина”, „Аутовој-

²⁸ Повеља о њрисћујању Сабору и међусобној сарадњи, 19. мај 2018.

²⁹ О дародавцима је вођена уредна евиденција кроз књиге КСС.

³⁰ Годишњи извештаји о раду Кола српских сестара Епархије бачке Нови Сад, у периоду 1991–2024.

водине”, НИС „Нафтагас”, „Центрославија”, „Технометал”, „Техноалат”, „Продуктива”, „Стотекс”, „Елнос”, „Келвин”, „Универекспорт”, „Конзум” итд.³¹ Донаторства у услужним делатностима (превоз, здравствене услуге, угоститељске услуге...) имала су огромну важност за КСС. Транспортне услуге Кола су несебично пружала услужна предузећа као што су: „Транспорткомерц”, АТП „Војводина”, Лука „Нови Сад”, „Пиониришпед” и др. Бројне новосадске угоститељске радње, пекаре, посластичарнице, ресторани, златаре, нашле су се на списку помагача КСС. Значајно је учешће и фармацеутско-здравствене установе и институције: „Фармакоп”, „Санитарија”, Апотеке „Нови Сад”, Институт за кардиоваскуларне болести и Институт за плућне болести Сремска Каменица, Југолабораторија „Нови Сад”, Дом здравља „Нови Сад”.³² Многе акције Кола не би могле бити одрађене без помоћи банака (Југобанка, Привредна банка, Новосадска банка, Панонска банка, Металс банка) и јавних предузећа (ЈКП „Чистоћа”, Урбис, Грађевинско земљиште, Градско зеленило).³³ Висок реноме Кола одражавао се и на сарадњу са свим релевантним институцијама образовања и културе попут Матице српске, САНУ, Универзитета у Новом Саду, Института за заштиту на раду из Новог Сада, школских и предшколских установа.

Своју помоћ акцијама новосадског Кола пружала су и предузећа изван Новог Сада: из Раковца, Бечеја, Чуруга, Сремске Митровице, Челарева, Бачке Паланке, Бачке Тополе, Бачког Маглића, Србобрана, Сирига, Мола, Врбаса, Пландишта, Суботице, Старе Моравице, Темерина, Зрењанина, Кикинде, Ковачице, Беочина, Сенте, Жабља, Вршца, Београда, Шапца, Горњег Милановца, Варварина, Мачката и многих других.³⁴ Уплате су стизале и из иностранства: Немачке, Швајцарске, Канаде, Аустралије, Аустрије, САД, Грчке. Од физичких лица треба истаћи да су дародавци, поред Новосађана, били и из других места у Војводини и шире. Иако постоје валидни подаци неће се наводити њихова имена из неколико разлога. Најпре јер су многи од њих желели да остану анонимни. Затим, прилози су били различити, од минималних до оних исказаних у десетинама хиљада динара/долара/евра. Трећи разлог јесте што би сам попис донатора био заиста дугачак. Завештањем и наслеђивањем Коло је наследило непокретност у Бачкој Тополи. Своје наследство у селу Карађорђево код Бачке Тополе, даровним уговором, Колу је пренела Милица Пањковић рођ. Лукић.³⁵

Чланице Кола су обезбеђивале део новца за своје акције сакупљањем прилога, продајом производа и личним даривањем. Припремале су бадњаке на Бадњи дан и букетиће Ђурђевка на Ђурђевдан које су делиле у порти Саборне цркве. Дељење је понекад организовано и испред других цркава, а прилози добијени том приликом донирани су црквама испред којих су дељени (цркве на Бистрици и на Клиси). На продајним изложбама купцима су нуђени ручно рађени текстилни предмети и уметничке слике. Изложбе слика

³¹ Исто.

³² Исто.

³³ Исто.

³⁴ Годишњи извештаји ... 1991–2024.

³⁵ Даровни уговор бр. 432/225 од 26. IV 1994. и Решење Ојдџинској суда у Бачкој Тополи бр. 1034/94 од 12. V 1994.

на којима су најчешће излагана дела настајала на ликовним колонијама Кола, али и слике које су аутори поклањали, биле су увек продајног карактера.

Донаторства су примана у роби и услугама. Прикупљање предмета вршено је на три начина. Кроз донирање готових производа или полупроизвода, кроз сакупљање половне робе и кроз израду нових предмета од стране чланица Кола. Готове производе најчешће су донирале фабрике из домена свог производног асортимана. Половна гардерова је сакупљана од грађанства и то је једна од акција која траје у континуитету од оснивања Кола (1991).

Почетком XXI века долази до увођења пројектно-конкурсног начина финансирања. Коло са својим пројектима учествује на бројним градским, покрајинским и републичким конкурсима из различитих области. Тако је пројекат „Нит која спаја” посвећен ручном раду подржан од Градске управе за културу, а пројекат „Светосавље и наше доба” и од градских и покрајинских власти. Министарство културе Владе Републике Србије подржало је пројекат везан за „Очување нематеријалног културног наслеђа”. „Социјални програм за унапређење положаја лечених зависника” донатора има у Градској управи за социјалну и децу заштиту.

Покушај да се финансијски искаже пословање Кола за период 1991–2024. није могуће урадити из неколико разлога. Финансијска средства стизала су у различитим валутама. Инфлација и деноминације које су постојале у периоду рада Кола онемогућавају да се сагледа права вредност добијених средстава. Спонзорства у роби и готовим производима често су исказивана само количински. И поред тога, с правом се може тврдити да се ради о вредности од неколико милиона евра који су доспели на рачун и благајну Кола, а који су у врло кратким роковима прослеђивани крајњим корисницима. Финансијски рад Кола и њену благајну, дуже од три деценије, успешно су водиле Бранка Аничих, Соња Петковић, Драгица Грујовић, Радмила Крајиновић, Вида Гаљоња и Владислава Тубин.

РАД КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ

Рад Кола може се сагледавати на различите начине: врсте делатности, услове у којима је Коло радило, начин пружања помоћи, врсту помоћи, старост и социјално здравствени статус корисника, место достављања помоћи и кроз начин рада и деловања.

Када су врсте делатности у питању целокупан рад чланица Кола може се поделити на прикупљачки, производни и дародавни. Прикупљачки подразумева прикупљање финансијских и материјалних средстава. Производни се односи на стваралачку делатност чланица Кола кроз израду готових или полуготових производа, попут израде везених и текстилних предмета, бадњака, букета цвећа, играчака... Дародавни подразумева поделу сакупљених финансијских средстава и робе, али и давање бесплатних услуга.

Рад Кола у претходне три деценије, када су услови у којима је Коло радило, може се сагледавати у два периода. Период рада у ратним и послератним условима и мирнодопски период. Иако Нови Сад и Србија нису били захваћени ратним вихором, за прву деценију рада Кола, а то су деведесете

XX века, може се рећи да се одвијао у ратним условима. У том периоду вођени су грађански ратови на територији бивше СФРЈ, а 1999. године, тадашња СР Југославија бомбардована је од стране НАТО алијансе. Највећи део рада у XXI веку одвијао се у мирнодопским условима, али се и у овом периоду српски народ на КиМ нашао у безнадежној ситуацији која је имала све обрисе ратног деловања.

Корисници помоћи од стране Кола били су колективи, институције, групе и појединци. Колективне помоћи пружане су здравственим институцијама, болницама, центрима за збрињавање избеглих или болесних, школама, вртићима итд. Коло је помагало избеглом, прогнаном и социјално угроженом становништву у Новом Саду и околини, рањеним и болесним по новосадским болницама и стационирама. Материјална помоћ пружана је избеглој деци која су похађала новосадске школе, као и деци са посебним потребама и сметњама у развоју, бескућницима, па и затвореницима. Појединачна помоћ пружана је физичким лицима и појединачним породицама и углавном је била једнократна. Старосна баријера није постојала. Најмлађи корисници су биле тек рођене бебе, а помоћ је пружана, деци, ђацима, студентима, самохраним мајкама, ратним инвалидима, родитељима погинулих бораца, пензионерима, беспомоћним старијим особама. Када је у питању место пружања услуга оно се обављало у просторијама Кола или је помоћ достављана на адресе институција и колектива којима је била намењена. У ратним годинама помоћ Кола стизала је у бројна, ратом захваћена, места у БиХ, Хрватској и на КиМ.

Целокупан рад Кола одвијао се на два начина. Кроз различите акције и кроз секције. У акцијама су углавном учествовале све чланице. Стварањем неформалних тимова – секција – рад Кола се одвијао брже и успешније, а чланице су се опредељивале, сходно својим афинитетима, за рад у једној или у више њих. Посебан сегмент тога рада јесте манифестација „Светосавље и наше доба”, која је од литерарног конкурса прерасла у догађај од националног значаја.

РАД КОЛА КРОЗ АКЦИЈЕ

Акције су организациони вид рада Кола у које су укључене све или већина сестара, примерено својим способностима и могућностима. Могу бити сталне и повремене. Сталне акције се понављају у одређеним интервалима, углавном годишње или месечно, попут прикупљања половне гардеробе, уређења и освештавања гробова знаменитих Новосађана, обележавања верских празника, обележавања историјских догађаја... Повремене акције могу бити једнократне, али и трајати одређено време. Одвијају се у складу са потребама корисника, Града или чланства. Организују се *ad hoc* у ситуацијама природних катастрофа или елементарних непогода (поплаве, пожари, земљотреси...).

За три деценије рада Кола организовано је и реализовано преко 3.000 акција. Акције се могу поделити на оне које се односе на помоћ становништву на ратом захваћеним подручјима или становништву избеглом и прогнаном

са ратом захваћених подручја; акције које се односе на прикупљање и поделу нове и половне гардеробе; акције везане за припрему хране и дељење топлих obroka социјално угроженом становништву; акције везане за бригу о старијим и болесним особама...

Акције везане за ратна дешавања

Сигурно да су акције које су рађене са највише емпатије биле оне у којима се помоћ сакупљала становништву доспелом са ратом угрожених подручја или је директно дистрибуирана на ратна подручја. И ове акције могу се сагледавати кроз три периода: период грађанских ратова 1991–1995. на територији бивше СФРЈ, бомбардовање СР Југославије 1999. године и погром српског становништва на Косову и Метохији 2004. године.

Помоћ за ратна подручја Коло је сакупљало већ од јесени 1991. У тим акцијама од изузетног значаја била је сарадња са Црвеним крстом у Новом Саду, Центром за социјални рад, Добровољним даваоцима крви Клуб 100, једно време и са Екуменском хуманитарном службом.³⁶ Већ у првој години постојања чланице Кола сакупили су и у ратна подручја упутиле преко 35 камиона хране, одеће, обуће, лекова, санитетског материјала. Прве испоруке Коло је доставило борцима САО Крајине и Славоније, а пратња хуманитарним конвојима биле су и чланице Кола.³⁷ Посебно су се својим радом и храброшћу да одлазе (и) на ратишта истакле Нада Татарски, Мирјана Дицков, Весна Имброњев, Душанка Ранчић, Нада Срђанов, Милосава Живковић, Јелена Суботић, Савка Гојковић...³⁸

Дугачак је списак насеља у која је, у периоду 1991–1995, стигла помоћ новосадског Кола. У Хрватској то су насеља у Славонији, Лици, Банији и Далмацији. Помоћ је била намењена како борцима на ратишту, становништву тих места, тако и избегличком српском становништву које је у та места доспело из других крајева Хрватске.³⁹ Пакети помоћи Кола такође су стигли до места широм Босне и Херцеговине.⁴⁰ Чланице Кола водиле су бригу о рањеницима који су лечени у болницама у Новом Саду, али и у разним специјализованим заводима у Врднику, Новом Саду, Сланкамену, на Фрушкој гори, у Руми, Кисачу, Темерину, Чоки, Жабљу, Делиблату итд.⁴¹ Коло је радило у ратним условима и за време НАТО бомбардовања (1999)⁴².

Од почетка XXI века већи акценат је стављен на помоћ тада знатно угроженијем српском становништву на КиМ. Тако је 2003. године помоћ слата родитељима погинуле деце у Гораждевцу.⁴³ Интензивнија помоћ се нарочито покреће од Погрома над Србима 2004. године и проглашења тзв. независног

³⁶ *Годишњи извештај ... 1995–96; Годишњи извештај ... 1998–99. год.*, 13.

³⁷ *Годишњи извештај ... 1991–92*; Б. Лазукић, „Ембарго и за ђачке уџбенике”, *Борба* (Бг.) (5. 10. 1994), 23; Зорка Поповић, *Сйоменар*, нав. дело, 1.

³⁸ Извештаји ... 1991–1995.

³⁹ Извештаји ... 1991–1995.

⁴⁰ *Годишњи извештај ... 1993–94.*

⁴¹ Извештаји ... 1991–1995; Зорка Поповић, *Сйоменар*, нав. дело, 81.

⁴² *Извештај ... 1999*, 7–8.

⁴³ *Извештај ... 2003.*

Косова 2008. Српском народу чланице Кола помажу на различите начине: слањем новчане помоћи, прикупљањем и слањем хране, одеће и кућних потрепштина, помагањем рада народне кухиње на КиМ, слањем помоћи за децу⁴⁴. За остваривање ових акција Коло је успоставило сарадњу са Удружењем „Мајка девет Југовића”, хуманитарном организацијом „Велико срце” и Црвеним крстом с којим су реализовали слање помоћи у Ново Брдо за 320 деце.⁴⁵ Поред слања помоћи на КиМ КСС помаже и прогнане из јужне српске покрајине, као и децу која у већим групама посећују Нови Сад.⁴⁶

Прикупљање и подела гардеробе

Акција која траје од оснивања Кола, јесте прикупљање, сређивање, разврставање, паковање и деоба нове и половне одеће и обуће. Сачуване су свеске са записаним материјалом у које су унети подаци: датум пријема, подаци о доносиоцу, попис записане робе, количина/тежина и процењена вредност. Грађани су Колу поред половне одеће и обуће, доносили и ствари за кућну употребу. Записана роба је прегледана, сортирана по сезонама, полу, величини и врсти и тек онда пакована за кориснике. Иако су све сестре водиле бригу о овом послу, ипак су се својим дугогодишњим ангажовањем истакле Нада Савић, Јелена Суботић, Борка Ристић итд.⁴⁷

Прикупљена гардероба је дељена на два начина: колективно различитим организацијама и удружењима и појединачно. Када су појединци у питању углавном су то биле сиромашне породице и самохране мајке са више деце. У првим годинама рада овај вид помоћи је био највише упућен Комесаријатима за избеглице у Новом Саду и Земуну, Центру за социјални рад Града Новог Сада, избегличким камповима на Андрићу и Делиблату, Дому за децу „Колевка” у Суботици итд. У мирнодопском периоду пакети са робом се упућују Дому за децу ометену у развоју у Ветернику, СОС „Дечјем селу” у Ср. Каменици, Сигурној женској и Сигурној дечјој кући, Свратишту за децу и младе, Дечјој болници, Заводу за одрасла лица „Принциповац” у Шиду, Здравственој станици у Липару, Здравственој станици „В. Влаховић” у Врбасу и др.⁴⁸

Поред тога редовна помоћ је упућивана ШОСО „Милан Петровић”, Геронтолошком центру „Нови Сад”, Народној кухињи, МЗ „Вера Павловић” у Новом Саду, Дому за старе и пензионере са одељењем за душевну болницу у Новом Бечеју, Друштву за церебралну и дечју парализу Нови Сад, Савезу слепих и слабовидних Нови Сад, Заводу за социјалну психијатрију, Дому ученика „Бранково коло” Нови Сад, ДЕС Нови Сад, Дому за душевно оболела лица Стари Лец, Едукативном центру „Филипус” у Шајкашу итд.⁴⁹

⁴⁴ Исто, 9–14.

⁴⁵ *Годишњи извештај* ... 2008, 6–8.

⁴⁶ *Годишњи извештај* ... 2004, 13–14; *Годишњи извештај* ... 2007, 24.

⁴⁷ Извештаји ... 1991–2024; Књиге записника са радних састанака, 1994–2024.

⁴⁸ *Годишњи извештај* ... 1993–94; Документа која се чувају у регистратору: Хуманитарне акције, у Колу српских сестара, период 1992–1999.

⁴⁹ Годишњи извештаји ... 1995–2024. Документа ... 1992–1999.

Народна кухиња

У сарадњи са Српском православном црквом и Екуменском хуманитарном службом (ЕХС)⁵⁰, КСС је, од 1992. године, организовало заједничку исхрану за најсиромашније Новосађане. Храна се делила на четири пункта, а користило ју је између 130–150 абонената. Чланице Кола су у почетку радиле у кухињи која се налазила на Клиси⁵¹, а касније је то чињено у просторијама Кола, у Косовској 22.⁵² На тим пословима највише су биле ангажоване Радојка Чонкић, Велинка Ковачев, Марија Субић...⁵³ Прекидом сарадње са ЕХС 1998. године, престао је и рад Кола на тој акцији.⁵⁴ У оквиру ове акције сестре су водиле евиденцију, записивале картице, делиле куване оброке и хлеб, прале суђе, поспремале кухињу... Некад важније од саме хране корисницима су били разговори са чланицама Кола и лепе речи које су им упућивале.

Посебна служба је формирана за помоћ сиромашним, социјално угроженим и избегличким породицама, али и старијим лицима у Новом Саду. Сестре су, у периоду 1995–1998, а у сарадњи са ЕХС-ом одржавале пројекат „дијаконија“⁵⁵. Помоћ се заснивала на одласцима у кућне посете и одношењу пакета са храном, лековима и другим потрепштинама. Програмом је било обухваћено око 125 породица са око 300 чланова. Овај посао обављале су 23 сестре Кола, а водиле су га Нада Срђанов и Радмила Гркинић.⁵⁶

Остале акције

Бројне су једнократне акције и акције које су трајале краће време. О неким од њих биће речи у поглављу о раду кроз секције. Ипак треба издвојити рад сестара везан за помоћ и сарадњу са СПЦ, односно Епархијом бачком и Епархијом сремском.

Сестре су у првој деценији помагале рад цркава и манастира на различите начине; услужно, стимулативно, финансијски и материјално. Чиниле су то у манастирима у Ковиљу, Каћу, Раковцу, Јаску, Малој Ремети и Беочину, као и новосадским црквама и црквама у Бачком Јарку и Бегечу.

По узору на Коло које је постојало и радило пре II светског рата и ово Коло је помагало изградњу црквених објеката, и њихово освећивање. Тако је дало прилоге за изградњу или реконструкцију цркава на Клиси, Новом Насељу, Телепу, Шангају... Помоћ је слата и изван Србије, манастиру Крка

⁵⁰ О сарадњи са ЕХС-ом која је започела 1992, сачувана су документа у регистратору Хуманитарне акције за избегличке кампове 1992–1999. у Колу српских сестара Епархије бачке Нови Сад.

⁵¹ Зорка Поповић, *Сјоменар*, нав. дело, 34.

⁵² *Годишњи извештај ... 1993–94*; Савка Гојковић, *Коло српских сестара Епархије бачке – Нови Сад 1991. г. – 2001. г.*, Нови Сад 2001, 3.

⁵³ Зорка Поповић, *Сјоменар*, нав. дело, 49, 83; *Годишњи извештај ... 1995–96*; *Годишњи извештај ... 1996–97*.

⁵⁴ *Годишњи извештај ... 1998–99*.

⁵⁵ Дијаконија (од грчке речи *diakonia*) у преводу служење, помоћ или потпора, а у црквеном контексту означава службу ђакона.

⁵⁶ Да би могле обављати овај посао сестре из Кола су похађале Семинар на ову тему који је био организован у Фекетићу децембра 1996. *Годишњи извештај ... 1996–97*.

у Хрватској, као и манастиру Хиландар.⁵⁷ Своју посвећеност православној вери исказивале су и присуством на прославама црквених и манастирских слава. Кумовале су на слави Алмашке (1997) и цркве на Новом насељу (1998).⁵⁸

У неколико наврата Коло је организовало крштење деце – ратне сирочади и избеглица. Крштење деце из Борова Села обављено је 1993. године, а Коло је кумовало колективно. Од почетка 1993. године даривано је свако дете које је добијало име Сава или Саво. Донатор ове акције био је дугогодишњи пријатељ Кола, Сава Тодоров, који је 1993. године крстио дечака Саву Вуцелја, а наредне (1994) године крстио је још два дечака, Саву Дивњака и Саву Ђурчића.⁵⁹ Тројкама из породице Јоцић (Дејан, Ненад и Владимир) рођеним 1993. године, кумовале су сестре Кола и дуго година водиле рачуна о њиховим рођенданима редовно их посећујући. Породица Малетић је у Саборној цркви 1996. године крстила троје деце из породице Влаисављевић који су избегли из села Дабра код Плашког.⁶⁰

Како је потреба за финансирањем деце ратне сирочади јењавала, тако су сестре све већу пажњу поклањале раду са децом, кроз дружење, даривање, предавања, радионице... Овим радом обухваћена су деца у новосадским вртићима и основним школама. Нарочито је то видљиво у „Недељи детета”. Највећи број акција спроводила је Нада Срђанов.⁶¹ Ове акције су настављене и трају, а у њихову реализацију укључене су Секција за културу и Секција за здравство. Слично је и са манифестацијом „Сунчана јесен живота” када Коло организовано посећује Геронтолошки дом, односи пригодне поклоне и приређује уметнички програм. По завршетку рата пажња је са рањених и избеглих преусмерена на болесне, старије и сиромашне. Тако је Коло све чешће укључено у акције сакупљања новца за операције које се изводе изван Југославије/Србије, попут оне за Сузану Вукосављевић и операцију у Русији (1998).⁶²

Своје поштовање према жртвама у Другом светском рату чланице Кола исказују редовним давањем парастоса за пострадале у „Рацији” 1942. године, прислуживањем свећа и дељењем погаче и кољива грађанству, као и за уморене у логору „Шарвар” чије гробље су посетиле у неколико наврата.

Становништву погођеном природним непогодама, попут земљотреса, поплава, пожара, Коло је помагало сходно својим могућностима. Помоћ је пружена поплавленим подручјима МЗ „Јаша Томић” (2005),⁶³ становништву које је погодио земљотрес у Краљеву (2011) или у Хрватској (2021).⁶⁴

Социјално угроженим појединцима и породицама пружане су једнократне или виšekратне финансијске и материјалне помоћи, а на основу њихових писама или молби. Често су такве иницијативе долазиле од самих

⁵⁷ Извештаји ... 1994–2024.

⁵⁸ *Извештај* ... 1997, 1998, 14; *Извештај* ... 1998.

⁵⁹ *Дневник КСС* од 8. 9. 1992. до 22. 6. 1993.

⁶⁰ *Извештај* ... 1996, 4.

⁶¹ *Извештај* ... 1999, 22.

⁶² Сузана је од 12 беба једина преживела у болници у Бањој Луци 1992. године. Документа ... 1992–1999.

⁶³ *Извештај* ... 2005, 14; Документа која се чувају у регистратору Хуманитарне акције за избегличке кампове 1992–1999. у Колу српских сестара Епархије бачке Нови Сад.

⁶⁴ *Извештај* ... 2021, 1. Плакат продајне изложбе слика у „Студију М”, 2011.

сестара када би сазнале за нечије невоље. Сестре обилазе старије, болесне и немоћне, али и међусобно воде бригу једне о другима.

Коло су посетиле и значајне личности из јавног живота. Тако је међу првима Коло посетила принцеза Линда Карађорђевић 1991. године.⁶⁵ Исто је 1992. и 2003. године учинио и престолонаследник Александар Карађорђевић. Честа су дружења са чланицама Кола из других градова, али и из других држава. Сестре из Кола из Канаде и Америке посетиле су Србију 1992. године и том приликом биле гошће и новосадског Кола.⁶⁶

СВЕТОСАВЉЕ И НАШЕ ДОБА

Једна од активности која најдуже траје, коју је покренуло Коло српских сестара Епархије бачке и у којој учествује у континуитету од 1992. године јесте литерарно-ликовни конкурс „Светосавље и наше доба”. Ову културно-просветну активност иницирала је чланица Кола мр Невенка Маглић Лозић.⁶⁷

Ликовни и литерарни конкурси објављивани су за ученике основних и средњих школа, а касније и за децу у вртићима. За реализацију конкурса успостављена је сарадња са Центром за ликовно васпитање деце и омладине Војводине⁶⁸ и Епархијом бачком, касније Одбором за веронауку Православне Епархије бачке. Једно време у овај пројекат Кола био је укључен и градски Серетаријат за школство.⁶⁹ Редовно је финансиран од стране Покрајинског извршног већа.

Бригу о расписивању конкурса и пријему радова водио је Организациони одбор. Чинили су га представници из Кола, Епархије бачке и Центра за ликовно васпитање. Коло је по дужности представљала председница (Савка Гојковић, Милена Гавриловић, Миљана Костић Кузмановић, Славојка Тодоров, Светлана Прокић, Мирјана Шуљманац Шећеров), као и чланице координатори (Мира Сремац, Јованка Келбл, Маја Сабадош, Олга Динић). Епархију бачку су заступали протојереј – ставрофор Милован Миодраговић, протојереј Жељко Латиновић, вероучитељица Гордана Димић и јереј Лео Малешевић. Ликовни центар је представнике имао у директорима Милице Спасојевић, Еви Феди и Љубици Танкосић.⁷⁰ Од 2011. године у рад Одбора укључено је и Удружење војвођанских учитеља, а представља их Вера Стојшић Гашпаровски.⁷¹

⁶⁵ Том приликом је принцеза Линда донела помоћ у лековима која је сакупљена захваљујући њеном супругу, принцу Томиславу Карађорђевићу, у Нирнбергу у Немачкој. Бора Јовновић, „Брига о српским ратницима”, *Православље: верске новине Архиепископије београдско-карловачке* (1. 10. 1991), 2.

⁶⁶ Савка Гојковић, *20 година ...*, 19.

⁶⁷ *Дневник КСС*, од 8. 9. 1992. до 22. 6. 1993.

⁶⁸ Председница Центра за ликовно васпитање деце и омладине тада је била Милица Спасојевић.

⁶⁹ Савка Гојковић, *Коло српских сестара ...*, 3.

⁷⁰ Зорка Поповић, *Сйоменар, нав. дело*; Група аутора: Миодраговић, Милован, Паловић, Батрић, Шуљманац, Шећеров, Мирјана, *Рейросјекишва 33 године конкурса „Светосавље и наше доба”*: 850 година од рођења Свештої Саве, Нови Сад 2025, 7.

⁷¹ Казивање Маје Сабадош, разговор вођен 19. 3. 2026.

Конкурс је био намењен деци из СФРЈ/СРЈ/СРЦГ/Републике Србије и Републике Српске. Од 2011. године конкурс је проширен и на калиграфске радове.⁷² У оквиру Конкурса одржавана су и саветовања за наставнике ликовне културе и српског језика на тему „Светосавље и школа”. Пристизањем радова из Црне Горе, Босне и Херцеговине, Словеније, Хрватске, Грчке, Италије, Мађарске, Швајцарске, Француске, САД, конкурс је добио међународни карактер.⁷³

Чланови жирија за оцену и награђивање приспелих радова, поред чланова Организационог одбора, били су вероучитељи, наставници и професори ликовне културе и српског језика и књижевности, писци и песници, уметници, историчари. Међу њима су: Слободан Бодулић, Перо Зубац, Мато Пужурица, Драгутин Бег, Сања Станковић, Рале Нишавић и др. О успеху конкурса говоре бројни приспели радови, квалитет написаних стихова и насликаних дела. За 30 године конкурса приспело је више од 30.000 литеарних и 100.000 ликовних радова. Награда са овог конкурса постала је (и) ствар престижа. О његовом реномеу говори и податак да је уврштен у Календар смотри и такмичења Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.⁷⁴

Признања ученицима и њиховим наставницима додељивана су на завршној свечаности уприличеној после празника Светог Саве, крајем јануара или почетком фебруара. Од 2010. године завршна приредба се одржава у мају, између празника Спаљивања и Преноса моштију Светог Саве (10–19. маја).⁷⁵ Дуго година награде су се додељивале у ОШ „Ђорђе Натошевић”. Поред ове новосадске школе, награде су додељиване на РУ „Радивој Ћирпанов”, ВШ за образовање васпитача у Новом Саду, СНП-у, Архиву Војводине, Историјском архиву Града Новог Сада, Техничкој школи „Јован Вукановић”, Електро-техничкој школи „Михајло Пупин”, Галерији „Мацут” на СПЕНС-у, Учитељском дому, Центру за ликовно васпитање деце и омладине Војводине, СТШ „Милева Марић Ајнштајн”.⁷⁶

РАД КОЛА КРОЗ СЕКЦИЈЕ

Секције су организациони облик рада Кола у дужем периоду. У њима ради од неколико чланица до целог чланства. За 33 године рада Кола било је или је још увек активно дведесетак секција. Неке су се одржале у континуитету од формирања, док су поједине настајале и нестајале зависно од тренутне ситуације, повремених специфичних потреба, интересовања самих чланица и спољних фактора. Свака сестра, према својим могућностима и жељама, може да ради у једној или више секција. Све секције се могу сврстати у неко-

⁷² *Годишњи извештај ... 2011.*

⁷³ *Годишњи извештаји ... 1992–2024.*

⁷⁴ <https://prosveta.gov.rs/skolski-i-studentski-zivot/kalendar-takmicenja-i-smotri/>; Светлана Прокић, Мирјана Шуљманац Шећеров, *Коло српских сестара Епархије бачке Нови Сад 1991–2021: 30 година хуманости, добротинства и милосрђа*, Нови Сад 2022, 6.

⁷⁵ Група аутора ... *Ретроспектива ... 7.*

⁷⁶ *Годишњи извештај ... 1992–2024.*

лико области: бригу и помоћ деци, културно уметничке активности, здравствено социјалну заштиту, домаћу радиност и остале секције.

Крајем 2024. године секције које су активно радиле биле су Секција ручног рада коју воде Марија Булић и Ангелина Новаковић, Секција за културу коју воде Дара Малетић и Светлана Прокић, Секција за очување традиције на челу са Мирјаном Шуљманац Шећеров и Здравствена секција коју предводи др Нада Араницки.

СЕКЦИЈА ЗА ПОМОЋ ДЕЦИ

Увидевши да су деца највеће жртве ратних збивања, чланице Кола су, на различите начине организовале помоћ деци. Поред једнократних помоћи, одлучиле су се и на дуготрајну бригу о њима. Чиниле су то оформивши Фонд ратне сирочади, помажући породице са троје/четворо деце, даривањем прворођене бебе у Новој години.

Фонд ратне сирочади / Секција ратне сирочади

Фонд ратне сирочади формиран је с циљем да се унесређеној деци и њиховим најближима омогући нормалан живот и пружи мало радости. Основан је у октобру 1992. године ради помагања деце која су остала без једног или оба родитеља током ратова 90-их година XX века, а која су се настанила у Новом Саду. Углавном су то била деца избегла са простора Босне и Херцеговине и Хрватске.⁷⁷

Фонд је основан као радно тело са посебним жиро рачуном, а уплаћивана средства су била строго наменска, са стриктним поштовањем воље дародаваца. Регистрован је и у УНИЦЕФ-у.⁷⁸ За председницу Фонда именована је Љубица Губаш Турчан⁷⁹, а за своје сараднице изабрала је Марију Булић, Катицу Ивков, Марицу Малетић, Савку Латиновић, Невенку Тодић, Милицу Бурлица, Славојку Тодоров, Катарину Јока и Стану Рончевић.⁸⁰ Поред наведених, у раду Фонда учествовале су све сестре дајући свој максималан допринос. Радам секције после 2000. године руководила је Нада Срђанов, а највећи допринос давале су Дара Малетић, Марија Вукасовић и Савка Гојковић.⁸¹

Подаци о ратној сирочади добијани су од Црвеног крста, Градске управе – Одељење за образовање, науку и културу, Одељење за здравствену и

⁷⁷ М. Р(ајков), „Фонд ратне сирочади: из Кола српских сестара”, *Дневник* (НС), 7. 10. 1992; М. Рајков, „Под геслом 'Помозимо деци': поводом оснивања Фонда за ратну сирочад”, *Дневник* (НС), 11. 10. 1992; Савка, Гојковић, *Коло српских сесџара* ..., 3.

⁷⁸ Зорка Поповић, *Сјомеџар*, нав. дело, 22.

⁷⁹ Љубица Губаш Турчан (1922–2016) је, као студент медицине, у II светском рату, учествовала у раду Болнице српских православних црквених општина Епархије бачке у Новом Саду у којој су лечена деца доведена и спашена из логора Шарвар. Gordana Petković, „Акција спасавања деце српске i slovenačke nacionalnosti iz logora Šarvar u Drugom svetskom ratu”, *Slovenika* III (2017), 80–81. Доступно и на: [https://slovinci.rs/wp-content/uploads/2018/01/petkovic-2017.pdf] Приступљено: 25. 2. 2026; Зорка Поповић, *Сјомеџар*, нав. дело, 72.

⁸⁰ *Годишњи извешџај ... 1993–94*; Зорка Поповић, *Сјомеџар*, нав. дело, 22.

⁸¹ *Извешџај ... 2000*, 22–23.

социјалну заштиту, Секретаријата за избеглице, основних школа и предшколских установа са територије Новог Сада.⁸² Из овог Фонда финансирани су, поред деце ратне сирочади и родитељи погинулих бораца – хранитеља из Каћа⁸³, као и два ратна инвалида са шесторо деце.⁸⁴ Такође, Коло је помагало и хранитељске породице, попут породице Бебек у Новом Саду (1994),⁸⁵ као и око 50 ученика Карловачке богословије који су избегли из ратом захваћених подручја.⁸⁶

Број штићеника Фонда се мењао. У првој години постојања (1992) Фонд је водио бригу о 51 детету, а крајем 1993. године⁸⁷ о осамдесеторо деце узраста до 18 година и о 20 студената. Највећи број штићеника био је 1995. када је Коло бринуло о њих 110. Од те године број корисника је у опадању. Већ 1998. године тај број је смањен на 55 деце, а 1999. на 36 деце и 7 мајки. Фонд је 2006. бројао само 28 штићеника, а 2010. године 10. Укупно је кроз Фонд даривано 135 деце у различитим периодима, дуже или краће. За 19 година опстајања већина деце је завршила средњу школу, а многи су (и) дипломирали. Драшко Калања, без оба родитеља, завршио је 1996. године Машински факултет. Исте године је Корана Мијатовић, дете палог борца, дипломирала на Вишој економској школи. Грађевински факултет је 1998. године успешно окончала Јасминка Цвикић.⁸⁸

Деци је пружана финансијска и материјална помоћ. Средства су стизала како од новосадских предузећа и институција, тако и из иностранства. Донатори из Немачке и Канаде су финансијски помагали тачно одређену децу по имену и презимену. Нису сва деца добијала исте износе. Такође, велики број физичких лица били су редовни донатори овог Фонда. За Фонд је вођена уредна евиденција о свим уплатама дародаваца и исплатама корисницима.⁸⁹

Да би обезбедиле новчана средства за Фонд, чланице Кола су се обраћале бројним хуманитарним организацијама у земљи, али и изван ње, попут Савеза српских хуманитарних удружења у Немачкој и Српског хуманитарног фонда у Франкфурту, Кипарско-српске пријатељске асоцијације, Свесрпске заједнице Француске итд. Позиву се одазвала Српска православна црква из Нијагара Фалса у Канади која је финансирала 36 деце сирочади 1993. године. Из САД помоћ су слали и доносили Милош Весин и Милош Миловановић.⁹⁰

⁸² Постоји уредна документација о списковима добијеним од наведених установа и институција. Чува се у архиви Кола српских сестара Епархије бачке Нови Сад.

⁸³ Број родитеља који су помагали из овог Фонда варирао је између десет (1996) и седам (1999). Документа ... 1992–1999.

⁸⁴ *Годишњи извештај ... 1993–94*; Зорка Поповић, *Сјоменар*, нав. дело, 1, 10.

⁸⁵ Документа ... 1992–1999.

⁸⁶ Зорка Поповић, *Сјоменар*, нав. дело, 2.

⁸⁷ *Допис Свесрпској заједници Француске за донације Фонду за рајну сирочад* од 22. 11. 1993, Кола српских сестара Епархије бачке из Новог Сада.

⁸⁸ *Извештај: Прва годишњица Фонда Рајне сирочади*, Нови Сад, 5. октобар 1993. Са- ставила председница Фонда Ратне сирочади др Љубица Губаш Турчан; Регистратор са документацијом везаном за Фонд ратне сирочади, 1992–2011. Чува се у архиви Кола српских сестара.

⁸⁹ *Исјо*.

⁹⁰ *Дневник КСС*, од 8. 9. 1992. до 22. 6. 1993.

Помоћ штићеницима је додељивана у више наврата током године; приликом поласка у школу у септембру и на верске празнике (слава Кола, Материце, Врбица, Видовдан). Поред новчаног дела Коло је припремало и поклон пакете, углавном у књигама, школском прибору, одећи и обући, хигијенском материјалу, слаткишима, а најмлађима и играчке.

Све мањи прилив средстава утицао је да и помоћ деци и родитељима буде све мања. Крајем 90-их година XX века, у оквиру ове Секције води се брига и о деци слабијег материјалног статуса. Из тог разлога, као и због правне регулативе, мења се и сâм назив Фонда ратне сирочади у Секција ратне сирочади, односно Секција за помоћ деци. Фонд је престао с радом крајем 2011.

Секција „Треће чедо” / „Треће и четврто чедо”

У оквиру Кола, а у сарадњи са градским Секретаријатом за социјалну заштиту и бригу о деци, основана је у „Недељи детета”, 1997. године, Секција „Треће чедо”. Циљ јој је био да се новчано и материјално, помогну породице са троје деце и на тај начин утиче на повећање наталитета, односно спречи „бела куга”. Секција је званично почела с радом 23. новембра 1997.⁹¹

Оснивање ове секције иницирала је тадашња председница Савка Гојковић чији је мото био: $2+3=5$ *за белу кућу ово је лек*.⁹² Увидела је да се на територији Војводине рађа све мање беба. Како је породица темељ сваког друштва, чињеница о мањем броју новорођенчади директно утиче на урушавање друштва уопште. Иако су у раду секције учествовале готово све чланице Кола, најактивније су биле и Секцијом руководиле Марија Булић, Смиљка Тадић, Бранка Аничић, Софија Лакић, Нада Савић, Светлана Врањеш и др.⁹³ Рад ове Секције уређен је Правилником о раду Секције „Треће чедо”.⁹⁴

Овим пројектом обухваћене су све трећерођене бебе у Новом Саду, без обзира на националну и верску припадност и имовно стање. Сарадња са Патријархатом службом Дома здравља у Улици Змај Огњена Вука омогућавала је благовремено информисање Кола и добијање података о новорођеним бебама.⁹⁵ Садржај пакета као и интервали у којима су додељивани зависили су од прилива средстава. Исплате су вршене у новцу (немачким маркама, еврима и динарима) и поклон пакетима.⁹⁶ Од 2005. године опстанак овог Фонда помагао је суоснивач, Секретаријат за здравство и социјална питања града Новог Сада.

Након девет година рада (2006) Коло је увело да се дарује и четврто дете у породицама. До 2011. године даривано је 1.196 новорођенчета.⁹⁷ Од

⁹¹ Савка Гојковић, *Коло српских сесћара ...*, 14.

⁹² Позив за помоћ акцији Кола српских сестара Епархије бачке за финансирање Фонда „Треће чедо” из 1998. чува се у Колу.

⁹³ Годишњи извештаји ... 1997–2011.

⁹⁴ *Правилник о раду секције „Треће чедо”*, новембар 1997; *Регистар рођених трећих беба* од 12. 10. 1997. до 15. 6. 2011. (три свеске).

⁹⁵ Савка Гојковић, *Коло српских сесћара ...*, 14.

⁹⁶ *Годишњи извештај ... 1997–98*, 32; *Регистар рођених трећих беба*, од 12. 10. 1997. до 15. 6. 2011.

⁹⁷ *Регистар рођених трећих (и четвртих) беба* од 12. 10. 1997. до 26. 2. 2011.

2002. године Република Србија је преузела, Законом о финансијској помоћи породици са децом, да помаже породице са двоје, троје и четворо деце.⁹⁸

Секција прворођена беба у Новој години

Од 2004. године Коло је започело акцију којом је даривана прворођена беба, односно двоје деце (мушко и женско) у Новој години. Секцију је водила Марија Булић, а у акцију су укључене све сестре. У почетку чињено је то за децу рођену 1. јануара по грегоријанском календару. Када је Град Нови Сад преузео ову акцију 2010. године, Коло је одлучило да настави са даривањем новорођенчади у Новосадском породилишту. Изабрали су да то буду бебе рођене 1. јануара (14. јанаура), али по јулијанском календару (Српска нова година). Том приликом чланице Кола посећују Клинику за гинекологију и акушерство у Новом Саду да би даровале прворођене дечака и девојчицу. Уколико је Коло у могућности, дариване су све бебе рођене тога дана.⁹⁹

СЕКЦИЈЕ РУЧНИХ РАДОВА

Највише секција формирано је у вези за ручним радовима. То су Секција ручних радова, Кројачка секција, Секција рукотворина и прикупљања антиквитета, Секција сајмови и продаја, Секција „Вредне руке”, Ликовна секција која се касније прикључила овој Секцији. Секција ручних радова прва је формирана Секција у чијем раду су учествовале све чланице Кола. Формирана је 1993. као Везилачко-кројачка секција.¹⁰⁰

Чланице Секције поставиле су неколико циљева: бављење израдом и продајом текстилних предмета; оживљавање и неговање заборављене техника народног и уметничког веза као начина изражавања, пре свега жене, јер је (и) то начин очувања народне баштине и културе, што јесте један од циљева Кола.

Дуго година секцију је водила Лепосава Лепа Ивковић.¹⁰¹ Наследила ју је 2000. године Смиља Јовановић, а 2006. Марија Ранков.¹⁰² Од 2008. године Секцију воде Марија Булић и Ангелина Новаковић које су покренуле школу и курсеве за обуку везиља.¹⁰³ Инструктори веза, поред Марије и Ангелине, (биле) су Нада Савић, Невенка Бјелица и Софија Лакић.¹⁰⁴ Курсеви се одржавају у просторијама Кола, а намењени су како чланицама Кола тако и грађанству. Ова Секција је организовала школе веза за основце у ОШ „Јован Поповић” у Новом Саду и „Вељко Петровић” у Бегечу.¹⁰⁵ Школе веза су орга-

⁹⁸ Закон о финансијској помоћи породици са децом, *Службени гласник Републике Србије*, бр. 16/2002.

⁹⁹ И. М., „Дарови за прворођену децу у Православној новој години”, *Дневник* (НС), 15. 1. 2016.

¹⁰⁰ *Извештај ... 1993.*

¹⁰¹ Зорка Поповић, *Споменар*, нав. дело, 2, 32.

¹⁰² *Извештај ... 2007*, 18.

¹⁰³ *Годишњи извештај ... 2008*, 26.

¹⁰⁴ *Годишњи извештај ... 2009*, 4; *Извештај ... 2022*, 11.

¹⁰⁵ *Извештај ... 2007*, 8.

низоване и у Музеју Војводине, а течаж је одржаван (и) излеченим зависницама у Заједници „Земља живих”.¹⁰⁶ Мотиве за вез је највише исцртавала Марија Ранков. Поред веза и израде предмета чланице ове секције се баве припремом предмета за продају: штиркањем, пеглањем, чишћењем, прањем, паковањем.

Док је постојао Фонд ратне сирочади (1992–2011), сав приход од продаје предмета насталих радом ове Секције био је усмерен за његово финансирање, касније и за финансирање Фонда „Треће чедо” (1997–2011). Од друге деценије XXI века овим новцем се покривају акције везане за лечење болесне и помоћ сиромашној деци.¹⁰⁷

Многи извезени предмети послужили су Колу као поклон. Тако су се пешкири из ове радионице нашли у Грчкој, Русији, Америци итд. Рад Ранке Митровчан је својевремено поклоњен српском патријарху Павлу.¹⁰⁸ Од 2018. рад ове Секције се финансира од стране Градске управе за културу кроз два пројекта: „Нит која спаја” и „Традиција и креативно стваралаштво”.¹⁰⁹

Кројачка секција

У оквиру Секције за израду ручних радова чланице КСС бавиле су се и кројењем и шивењем што су углавном радиле у својим кућама на породичним машинама. Добијањем три машине за шивење 1998. године, стекли су се услови за формирање Секције. Водила ју је Нада Срђанов. Главна кројачица била је Ранка Митровчан.

У оквиру Секције, шивени су нови предмети, али и вршене преправке старих ствари. Шиле су нову одећу, постељину, беби опрему итд. Сашивени предмети су поклањани (Гинеколошко акушерској клиници у Новом Саду, болницама, стационарима)¹¹⁰ или су се продавали на базарима.¹¹¹ Секција је 2003. прикључена Секцији ручног рада.

Секција рукотворина и прикупљања антиквитета

На иницијативу Саве Тодорова¹¹², потпредседника Удружења антиквара „Српска Атина” 2001. године је оформљена ова секција. За прикупљене предмете организоване су аукције, а сав приход био је намењен фондовима „Ратне сирочади” и „Треће чедо”, деци на Косову и Метохији, а касније Онколошком одељењу Дечје болнице у Новом Саду.¹¹³ Коло је антиквитете доби-

¹⁰⁶ *Годишњи извештај ... 2016, 7.*

¹⁰⁷ *Годишњи извештаји ... 1993–2024.*

¹⁰⁸ Зорка Поповић, *Сјоменар*, нав. дело, 59.

¹⁰⁹ Прокић, Светлана и Мирјана Шуљманац Шећеров, *Коло српских сесћара ...* нав. дело, 6; Казивање Марије Булић, разговор вођен 17. 3. 2026.

¹¹⁰ Документа која се чувају у регистратору Хуманитарне акције за избегличке кампове 1992–1999. у Колу српских сестара Епархије бачке Нови Сад.

¹¹¹ Зорка Поповић, *Сјоменар*, нав. дело, 59.

¹¹² Сава Тодоров (Опаци, 1947 – Нови Сад, 2020), колекционар, антиквар, дугогодишњи пријатељ и донатор Кола. Оснивач је и дугогодишњи председник Удружења грађана „Српска Атина”.

¹¹³ *Извештај ... 2001, 27–28; Годишњи извештај ... 2004, 18.*

јало од колекционара, а највише од сестара које су прилагале своје породичне старине.

Коло је добило свој штанд на свим изложбама и аукцијама које је организовало Удружење „Српска Атина”. Тако је имало прилику да сакупљене антиквитете продаје не само у Новом Саду, него и у Краљеву, Београду, Врњачкој Бањи и другим местима. Секцију је годинама водила Нада Срђанов уз помоћ Славојке Тодоров и Савке Латиновић.¹¹⁴

Секција сајмови и продаја

Ова Секција је тесно везана са Секцијом ручних радова, као и са Секцијом рукотворина и прикупљања антиквитета. Због обимности посла формирана је засебно 2002. За Секцију је била задужена Нада Срђанов, а касније уз договор и друге сестре.

Коло је редовно учествовало на вашарима које је организовао Град и „Покрет горана”, као што су Новогодишњи вашар, Вашар широке потрошње, Новосадска јесен, Новосадска зима или Новосадско пролеће. Често су продајно место добијале и на новосадским сајмовима и сајмовима антиквитета, а организовале су и акцијске продаје у просторијама Кола попут „Динар за децу”.¹¹⁵ Продаја у просторијама Кола организована су под називом „Базар” или „Отворена врата”.

Сликарска / Ликовна и фото-секција

Чланице Кола које су поседовале и уметнички дар окупиле су се у Сликарској секцији која је формирана 1998. године. Секцијом је руководила Милосава Милица Живковић. Проширење рада Секције и на фото активност обављено је 2001. У Фото-секцији, поред Даре Малетић, активне су биле Савка Гојковић, Невенка Маглић Лозић и Милица Растовић.¹¹⁶ Од 2006. године Ликовном секцијом руководи Марија Ранков.¹¹⁷ Ова Секција, поред израде слика, бавила се исцртавањем мотива за вез чланицама Секције ручних радова. Вичне овом занату биле су и Марија Ранков, Милосава Живковић и Милица Растовић.

Секција „Вредне руке”

Секција је формирана 2007. године као сублимација секција везаних за рукотворство и уметничких секција. Бавила се шивењем, везом, хеклањем, непањем, плетењем, сликањем, писањем и уређивањем текстова. Секцијом је руководила Јулијана Зличић.¹¹⁸ Замишљена је као дружење чланица Кола

¹¹⁴ Годишњи извештаји ... 2001–2020.

¹¹⁵ *Годишњи извештај ... 2004*, 17.

¹¹⁶ *Извештај ... 2001*, 27.

¹¹⁷ *Годишњи извештај ... 2006*.

¹¹⁸ *Извештај ... 2007*, 4, 12.

и суграђанки. Од 2008. мења је Драгана Кљајић.¹¹⁹ На окупљањима се, поред ручног рада, читала поезија, сликало, правили различити употребни и декоративни предмети.¹²⁰

ЗДРАВСТВЕНА СЕКЦИЈА / МЕДИЦИНСКА СЕКЦИЈА

Једна од најзахтевнијих и најодговорнијих секција била је Здравствена. Са радом је почела 19. марта 1994. Здравствени тим чиниле су неуропсихијатар Љубица Губаш Турчан, докторка Нада Шарчевић и медицинска сестра Савка Латиновић. Тиму су се 1995. године придружиле др Биљана Клашња, педијатар Милица Бурлица, акушерска сестра Невена Тодић и фармацеут Савка Станковић. Медицинска сестра Дрена Мутић прикључила се 1996, а 1997. године физиотерапеуткиња Марија Голубовић и виша медицинска сестра Сава Радић. Од 2005. члан Секције постала је и доктор пулмологије Нада Араницки.¹²¹ Ова Секција је 90-их година XX века радила по принципу домова здравља. Највише прегледа обављено је 1994. и 1995. доласком великог броја избеглих из Хрватске и БиХ.

Секција је пружала бесплатну лекарску помоћ социјално угроженим особама, најчешће корисницима народне кухиње. У почетку то су били углавном избегли и прогнани, расељена лица, ратна сирочад, инвалиди рата, као и деца без родитељског старања. Здравствени радници из ове Секције водили су бригу и о стационарним избеглим лицима. Многи Новосађани су користили услуге здравственог тима у оквиру Кола, нарочито када су у питању лекови којих у то време није било лако набавити.

Здравствена служба је обављала прегледе, давала савете и лекове и по потреби упућивала на испитивања. Захваљујући добијању велике количине лекова формирана је апотека о којој је бринула Савка Савковић.¹²² Годишњама је Секција успешно сарађивала са апотеком Црвеног крста (Темеринска улица) и са Савезом слепих и слабовидих Новог Сада.¹²³ За здравствене установе (породилиште, Центар за рехабилитацију, Дечја болница, Покрајинска болница итд.). Коло је набављало медицинске апарате, лекове, хигијенски материјал или давало финансијску помоћ. Прегледи су обављани у просторијама Кола суботом, а по потреби и другим данима. Поред стационарног рада у просторијама Кола, лекарски тим је обављао и теренски рад.¹²⁴

Увођење правне регулативе 2000. године у начин набављања и дистрибуције лекова у држави отежао је рад ове Секције. Такође, пресељење Кола 2006. године на нову адресу, у Улицу Драгослава Аврамовића, где су услови за лекарски рад били неадекватни, приморали су минимализацију рада ове Секције.¹²⁵ Настављен је рад, али углавном саветодавни и у виду пре-

¹¹⁹ *Годишњи извештај ... 2008*, 20.

¹²⁰ *Годишњи извештај ... 2008*, 20.

¹²¹ *Извештај ... 2005*, 13.

¹²² Зорка Поповић, *Сйоменар*, нав. дело, 78.

¹²³ Интервју са Милицом Бурлица вођен 11. 3. 2026.

¹²⁴ Славојка Тодоров, Дара Малетић, Нада Араницки, *Коло српских сесћара Епархије бачке Новог Сада – Наших 25 година*, Нови Сад 2016, 12.

¹²⁵ *Извештај ... 2007*, 17.

давања. Успоставом сарадње са Удружењем лечених од психозе (УЛОП), Центром за социјални рад, Геронтолошким центром и Дечјом сигурном кућом, омогућено је да се ове активности обављају и изван просторија Кола.

Од 2016. године, у оквиру Секције реализују се пројекти „Помоћ оболелима у лечењу од болести зависности, наркоманије и психијатријских болесника и оболелих од ХИВ-а” и „Унапређење положаја зависника и особа лечених од психозе”, а у сарадњи са комуном „Земља живих”¹²⁶ која се налази на Ченеју. Ови програми реализују се уз финансијску подршку Градске управе за социјалну и дечју заштиту.¹²⁷

ЛИТЕРАРНА СЕКЦИЈА

Песничка секција је формирана 1995. године с циљем да духовно opleмени рад Кола. Окупљала је чланице склоне лепој речи и писању поезије. Поред тога, настојале су организовањем чајанки на које су позивале знамените књижевнике, песнике, вајаре, глумце, да се чује лепа реч и стихови других уметника. Чајанке су одржаване у периоду 1996–2002, а гости Кола били су: Перо Зубац, Добрица Ерић, Мирослав Настасијевић, Душко Трифуновић, Раде Обреновић, Воја Солдатовић, Иван Хајтл и други. На појединим чајанкама читане су песме и текстови А. Чехова, Б. Ћопића, Ј. Ј. Змаја, Д. Максимовић, М. Стојадиновић Српкиње.¹²⁸ Секција је била активна до 2006. године, а водила ју је Зорка Поповић.

Једна од активности Секције била је и издавачка делатност. Чланице Кола су искористиле текстове из *Дневника*¹²⁹ који је водила Зорка Поповић за штампање *Ћиоменара*, књиге биографија 46 тадашњих сестара Кола.¹³⁰ *Ћиоменар* није само склоп биографских података и хвалоспева раду сестара у Колу. То је поетски приказ и сагледавање личности сваке од описаних сестара урађен с много љубави, обзира, поштовања, али и критике.¹³¹

Две године касније (1997) штампана је збирка песама чланица Кола *Јунаштво из љирикаја* у којој су своје стихове објавиле Љубица Војиновић, Нада Савић, Зорка Поповић, Љубица Губаш Турчан и Мирјана Шуљманац Шећеров.¹³²

Уско повезана са радом Литерарне секције једно време је постојала и Библиотека секција која се бавила прикупљањем и евидентирањем књига

¹²⁶ Заједница „Земља живих” основана је под окриљем СПЦ и са благословом епископа бачког др Иринеја Буловића. Ова терапијска заједница за психо-социјалну рехабилитацију и ресоцијализацију од болести зависности је пројекат који је инициран од стране свештенства манастира Ковиља и тадашњег владике Порфирија. Почетком 2005. године комуна је измештена у Ченеј где се и даље налази.

¹²⁷ *Годишњи извештај ... 2016*, 4, 9; *Годишњи извештај ... 2021*.

¹²⁸ *Годишњи извештај ... 2008*, 25.

¹²⁹ *Дневник КСС*, од 8. 9. 1992. до 22. 6. 1993.

¹³⁰ Савка, Гојковић, *Коло српских сестара ...*, 13.

¹³¹ Зорка Поповић, *Ћиоменар: Коло српских сестара Епархије бачке из Новој Сага*, Нови Сад 1995.

¹³² Љубица Војиновић, Нада Савић, Зорка Поповић, Љубица Губаш, Мирјана Шуљманац Шећеров, *Јунаштво из љирикаја*, Нови Сад 1997.

за библиотеку Кола. Циљ јој је био да сакупљене књиге буду пописане и класификоване ради лакше дистрибуције корисницима. Формирана је почетком 90-их година XX века. У овој Секцији највише су биле ангажоване Зорка Поповић и Јованка Келбл.¹³³

СЕКЦИЈА ЗА КУЛТУРУ

Једна од Секција чији рад је везан за мирнодопски период и за промоцију и организацију културних дешавања у оквиру Кола формирана је 2003. године. Водиле су је Савка Гојковић и Дара Малетић. Задатак јој је био афирмација Кола и сарадња са установама и институцијама културе. Тако су организовале концерте, ликовне колоније, изложбе и аукције слика, предавања, али и посете културним институцијама и праћење културних садржаја у граду. Поред тога, бавиле су се очувањем српске традиције и народних обичаја кроз организацију традиционалног прослављање Материца, Видовдана, Врбице итд.

Ради реализације програма успостављена је сарадња са бројним институцијама, установама и удружењима попут Матице српске, СНП-а, САНУ, Градске библиотеке, Новосадског клуба, Позоришта младих, Клуба пензионера, ПУ „Радосно детињство”, Геронтолошког центра, новосадских основних и средњих школа, новосадских музеја и галерија, Музичке омладине Новог Сада, Културног центра Новог Сада, РТВ Војводине, Јеврејске општина итд.

Концерти

Значајно место у музичким програмима Града Новог Сада заузимају концерти које дуже од 20 година организује КСС. Одржавају се углавном два пута годишње, обавезно за Видовдан, а други у току године сходно потребама. Видовдански концерти су постали традиционални јер се организују сваке године, почев од 2003. Одржавани су у Студију М, сали НИС Нафтагаса и на СПЕНС-у. Светосавски концерти одржавају се од 2008, углавном крајем јануара или почетком фебруара, у просторима новосадске катедрале или синагоге.¹³⁴

На концертима у организацији КСС су учествовали бројни еминентни певачи, глумци, гуслари, свирачи, оркестри, Културно-уметничка друштва итд. Њихова имена потврда су квалитета и реномеа које су ова музичка дешавања уживали и међу извођачима и међу посетиоцима. Као осведочени пријатељи Кола и велики хуманисти, својим вишегодишњим учешћем, како на концертима тако и на другим дешавањима у организацији Кола, потврдили су се вокални солисти и глумци: Желмира Бенка, Суба Хаџалић, Драгица Батори Мишчевић, Миодраг Миша Близанац, Милица Стојадиновић, Сенка Солдатовић Недељковић, Ванда Маријански, Александар Саша Пе-

¹³³ Зорка Поповић, *Сйоменар*, 2, 14, 48.

¹³⁴ *Годишњи извештај ... 2016*, 4.

тровић, Агота Виткаи Кучера, Лоран Прокопић, Ђорђе Чавић, Слободанка Кашиковић, Милан Прунић, Миодраг Петровић, Гордана Ђурђевић Димић и др.,¹³⁵инструменталисти и оркестри: Милка Обрић, Божа Шевић и Мића Јанковић (хармоника); Лука Петровић, Маја Грујић, Александра Ракић и Бошко Стојадиновић (клавир); Вук Петровић (саксофон), Петар Мишовић, Војин Радојчић (гусле), Народни оркестар РТВ, Тамбурашки оркестар „Ad Libitum”, Тамбурашки оркестар „Сава Вукосављевић”, Тамбурашки оркестар „Бриле” Беочин, Оркестар лекара професора Рајка Јовића и др.¹³⁶, хорови и културно-уметничка друштва: Клапа „Грделин”, „Љубе”, „Билбил”, „Романса”, Ансамбл „Етнопедија” „Новосадске шмигле”, „Просветитељи”, Хор Успенске цркве, Хор Гимназије „Ј. Ј. Змај”, „Исон”, „Стефан Дечански”, Хор свештенства „Свети Ђорђе”, Камерни хор „Исидор Бајић”, Дечји хор Новог Сада „Звончићи”, Дечији хор „Бајићеви славуји”, „Орфеј”, „Новосадске даме”, КУД „Сава Вукосављевић” из Ветерника, Фолклорна група „Велико коло”, КУД „Светозар Марковић”, КУД „Соња Маринковић”, КУД „Подунавски боеми”, КУД „Исидор Бајић”, Фолклорни ансамбл „Вила” и др.¹³⁷

Поред организације концерата КСС је, у неколико наврата организовало Светосавски бал. У Градској кући је то било 1992. и 1993, а од прикупљених прилога купљени су и поправљени медицински инструменти у новосадском породилишту.¹³⁸ Балови су започињали интонирањем химне, освећењем Светосавског колача и првим плесом. На Бал у 1993. године, започели су га тадашњи председник СО Новог Сада, Милорад Мирчић, и председница Кола, Савка Гојковић.¹³⁹ Бал је одржан и у ресторану „Липа” 2007.¹⁴⁰

Ликовна колонија

Почеци Ликовне колоније везује се за 2003. годину. Осмишљена је као Везиљачка колонија, а уз везиље били су позвани и присутни сликари. Одржавана је на Фрушкој гори, на имању породице Малетић. Поред везиља и сликара Колонију су посећивали и грађани, а у музичком делу учествовали чланови културно-уметничких друштава или тамбурашких оркестара. У организацији колонија највише је ангажована Дара Малетић. Поред ње учествовала је и Миљана Костић Кузмановић, а од 2023. године придружила јој се Светлана Прокић.

Као самосталне Ликовне колоније се организују од 2007. године. Прва је одржана на Ченеју, на Салашу 137, под називом „У част Надежде Петровић”.¹⁴¹ Од 2009. године колоније се организују на Фрушкој гори; у планинарским

¹³⁵ Годишњи извештаји ... 1991–2024.

¹³⁶ Исто; *Програм Видовданској концерта ...*, 2021.

¹³⁷ Исто; *Програм Видовданској концерта и изложбе слика*, Амфитеатар и Галерија СПЕНС-а, 2021.

¹³⁸ Р(едакција), „Коло српских сестара”, *Енциклопедија Новог Сада 11 : Каћ – Коћ*, Нови Сад 1998, 243.

¹³⁹ Б. Л., „Бал уз минут ћутања”, *Борба* (18. 1. 1993), 29.

¹⁴⁰ *Извештај ... 2005*, 18.

¹⁴¹ *Годишњи извештај ... 2008*, 5, 16, 23.

домовима на Главици и „Железничар” на Поповици, на имању Славојке и Саве Тодорова, а од 2017. године у ресторану „Фрушкогорски салаш” у Сремској Каменици.¹⁴² На колонијама је углавном учествовало између 10–30 уметника.

Слике са колонија су поклони Колу. Слике су ређе поклањане заслужним сарадницима и донаторима, а чешће продаване како би се попуњавао буџет Кола из кога су финансиране хуманитарне акције. Међу њима су дела реномираних сликара, али и оних мање познатих чије су каријере биле у зачетку, као и сликара аматера.

Продаја слика се обавља на аукцијама и на продајним изложбама. Коло је организовало неколико аукција слика. У Градској кући 1993. године организована је аукција на којој су се нашла дела познатих сликара попут Милана Кечића, Милана Коњовића, Здравка Мандића, Миће Михајловића, Милана Миће Узелца, Радоша Калајића, Јаноша Месароша, Јована Солдатовића, Душана Нонина, Петра Мојака, Мирослава Угрина, Гордане Поповић, Јована Бикичког, Стевана Балинта Митровића, Милана Милића Јагодинског, Слободана Бате Недељковића, Божидара Бошковића, Боривоја Попржана.¹⁴³ Аукције слика одржаване су у Дневниковом „Клубу 10”¹⁴⁴, СНП-у,¹⁴⁵ „Студију М” и Галерији „Мацут” на СПЕНС-у.

На 22 одржане колоније у периоду 2003–2024, Коло је имало част да угости преко сто сликара. Између осталих учесници су били Мујо Алагић, Бора Андрејевић, Желмира Бенка, Катица Вајс, Тајана Вукосављевић, Момчило Дабановић, Вера Зарић, Љиљана Кнежевић, Милан Колбас, Љиљана Кузмановић, Бориша Љубинковић, Милан Марић, Лазар Марковић, Милан Матавуљ, Небојша Милијашевић, Милан Милић Јагодински, Ковиљка Мићић, Славица Нићифоровић Веселиновић, Данка Новицки, Бела Олах, Раде Павлов, Милан Парезанин, Александар Педовић, Милан Попржан, Љубиша Радукић, Невенка Нена Рафајловић, Новица Совтић, Пера Теодоровић, Клара Томић, Радмила Турукало Совтић, Видоје Туцовић, Петар Ђурчић, Ванчо Христов, Маја Чалија и други.¹⁴⁶

Од осталих активности Секције треба поменути предавања која су одржавана у Градској библиотеци, Матици српској, Новосадском клубу, а најчешће у просторијама Кола. Држали су их Милица Грковић на тему „Српске владарке у средњем веку”, Љубица Миљковић, о Надежди Петровић¹⁴⁷, Живко Марковић о Николи Тесли¹⁴⁸, мр Милован Вујовић о Првом светском рату¹⁴⁹. Предавање о Савки Суботић, поводом 90 година од њене смрти одржала је Милена Гавриловић, а о раду Кола српских сестара у Новом Саду пре Другог светског рата Петар Ђурђев.¹⁵⁰

¹⁴² *Годишњи извештај ... 2011*, 8.

¹⁴³ Ј. П., „Аукција за Фонд за ратну сирочад”, *Борба* (28. 1. 1993), 29.

¹⁴⁴ *Годишњи извештај ... 1993*.

¹⁴⁵ *Годишњи извештај ... 2008*, 5, 23.

¹⁴⁶ *Годишњи извештаји ... 2003–2024*.

¹⁴⁷ *Извештај ... 2005*, 18.

¹⁴⁸ *Извештај ... 2006*, 4.

¹⁴⁹ *Извештај ... 2007*, 8.

¹⁵⁰ *Годишњи извештај ... 2008*, 26.

СЕКЦИЈА ЗА ОЧУВАЊЕ ТРАДИЦИЈЕ

Због обимности активности у оквиру Секције за културу, издвојила се 2006. године, као засебна, Секција за очување традиције коју је водила Савка Гојковић. Од 2021. године Секцију води Мирјана Шуљманац Шећеров. Делатност Секције може се поделити на две области. Једна је везана за обележавање значајних датума и догађаја из српске историје и подсећање на знамените личности из прошлости. Друга је везана за Српску православну цркву, религију и народне српске обичаје.

Обележавање историјских догађаја

Једна од обавеза Кола јесте (и) чување сећања на значајне личности, датуме и догађаје пре свега из српске историје. Због тога сестре, од самог оснивања, организују обиласке новосадских гробља и споменика знаменитих личности и њихово уређење. То чине бар два пута годишње; на Ружицало и на задушнице. Најчешће на Успенском, Алмашком и Новом гробљу.¹⁵¹

Коло је имало учешће у постављању и откривању споменика Надежди Петровић (1995) на Тргу галерија у Новом Саду, на који сваке године, уочи Велике Госпојине (27. августа), полажу цвеће у знак сећања на дан оснивања Кола српских сестара 1903. године. Такође је иницирало и постављање спомен плоче Јелици Беловић Бернациковској на Успенском гробљу у Новом Саду која је откривена 2021. године.¹⁵²

Очување народних обичаја

Један од задатака које је Коло себи ставило у аманет јесте очување, али и оживљавање српских народних обичаја попут Материца, паљења Бадњака, Врбице, Васкрса, прављења и постављања ивањданских венчића, прослављања „Српске Нове године”, Видовдана, Ђурђевдана...¹⁵³ У оквиру ове Секције организује се и слава Кола, Мала Госпојина. Готово да нема доба године у коме чланице Кола не прослављају неки од верских празника, а све у складу са Српским календаром и народним обичајима. Често су ове прославе коришћене за дружење са децом штићеницима Кола, пре свега корисницима Фонда ратне сирочади и „Треће чедо”, и уручивање помоћи.

Обичаји везани за Материце¹⁵⁴ у Колу се обележавају од оснивања (1991) када су чланице Кола, у једном дану, обишле избеглу децу на Андrevљу,

¹⁵¹ Годишњи извештаји ... 2003–2024.

¹⁵² Јелица Беловић Бернациковска (Осијек, 25. II 1870 – Нови Сад, 30. VI 1946) најбољи познавалац српског народног веза на прелазу из XIX у XX век и једна од зачетница модерне етнологије на просторима Јужних Словена. Душанка Марковић, „Јелица Беловић Бернациковска – живот и дело”, дигитална платформа, Доступно на: <https://zenskimuzejns.org.rs/jelica-belovic-bernadzikovska>. Приступљено: 20. 4. 2026.

¹⁵³ *Извештај ... 2006*, 24.

¹⁵⁴ Материце се прослављају две недеље пре Божића и увек недељом.

штићенике Дечјег села у Сремској Каменици и вртић на Детелинари.¹⁵⁵ Од 1993. прослава празника Материце се организује у просторијама Кола, а на прославу су долазила деца корисници Фондова, касније деца из неког од вртића или школе. Дружење са децом употпуњено је поуком о обичају, обавезним везивањем „мајки”, једна од чланица Кола, дечијим рециталима, а потом одвезивањем „мајке” и даривањем деце.

За Васкрс се обавезно боје јаја која Коло поклања Геронтолошком дому, Прихватилишту у Футогу, Дечјој болници или Затвору на Клиси.¹⁵⁶ За Ђурђевдан сестре су традиционално присутне на слави Цркве Светог Георгија у Новом Саду (Саборна црква). Тада у порти, букетима ђурђевка и селена, дарују епископа бачког и вернике. Заузврат верници дају своје прилоге за рад Кола. За Ивањдан сестре у Колу плету венце и њима ките просторије Кола, а од 1992. године постављају их на зграде Матице српске, Градске библиотеке, СНП-а. Од 2023. године венчић се поставља на Владичански двор¹⁵⁷, а од 2024. и на зграду Градске куће.

Изузетно поштован празник, како код српског народа тако и код чланица Кола, јесте слава. Од свог оснивања чланице Кола су прихватиле славу коју су прослављале и сестре које су биле активне у раду Кола пре Другог светског рата. Рођење пресвете Богородице – Мала Госпојина се празнује 8/21. септембра.¹⁵⁸ Сваке године бира се кума славе Кола која припрема свечарску трпезу уз помоћ свих сестара. Кумство представља посебну част у Колу, а предлог за кумовање заслужује се радом или донаторством. У периоду 1991–2024. слави Кола су кумовале углавном чланице Кола или велики донатори. Као и сваки свечар и Коло позива госте који су се врло радо одазивали. Свечари Кола били су владика Иринеј и друга свештена лица, духовници Кола, новосадски градоначелници, директори бројних предузећа, чланице других Кола и пријатељи.

Остале секције

Једна од Секција која је постојала краће време јесте Фризерско-козметичка секција. Имала је за циљ улепшавање сестара. Активна је била у периоду 1998–2002. Секцију је водила и сестре фризирали Велинка Ковачев, а поред ње активна је била Душанка Вуцеља.¹⁵⁹ Највећи део рада ове Секције обављао се интерно, унутар Кола.

Чланице Кола настојале су улепшати и простор у коме је Коло боравило. Стога су формирале Секцију за улепшавање и одржавање баште. Водила ју је Мара Субић која је била активна у Друштву љубитеља цвећа. Поред уређења чланице Секције су простор дворишта користиле за башту сејући раз-

¹⁵⁵ На основу фотографија из Фото-албума, бр. 2, 11.1991–03.1992, припремила Невенка Маглић Лозић.

¹⁵⁶ Годишњи извештаји ... 1991–2023.

¹⁵⁷ *Извештај ... 2023.*

¹⁵⁸ Душанка Марковић, „Рад новосадског одбора ...”, *нав. дело*, 133.

¹⁵⁹ Казивања чланица Даре Малетић. Разговор вођен 20. 3. 2026.

лично поврће. Почетком трећег миленијума ову Секцију је преузела Вељинка Ковачев.¹⁶⁰

НАГРАДЕ И ПРИЗНАЊА

За свој досадашњи рад Коло је добило преко сто повеља, признања и захвалница. Сигурно да је на пиједесталу Орден Светог Саве II степена који је добијен од Светог архијерејског синода СПЦ 2023. године поводом 120 година постојања, добротворног рада и неговања културе и традиције српског народа.

Прилој 3. Орден Светог Саве II степена коју је Синод СПЦ доделио Кољу 2023. године

Ништа мање нису важне две Грамате којима је рад Кола награђен од стране Епархије бачке и Његовог преосвештенства епископа бачког Господина Иринеја. Прва је додељена за заслуге у пружању помоћи српским ратницима и избеглицама (1992), а друга за обилату материјалну и моралну помоћ цркви (1995).

Од Града Новог Сада чланице Кола су 2015. године награђене Октобарском наградом за вишедеценијски хуманитарни рад и ширење идеја хума-

¹⁶⁰ *Извештај ...2001, 29.*

ности и добротина у најтежим људским недаћама, за неговање традиције и подстицање свести о неопходности очувања солидарности.¹⁶¹

Своју захвалност за сарадњу са Колом преко диплома, повеља, захвалница и дародавница исказала су бројна удружења, хуманитарне организације, здравствене установе, културне институције, школе и вртићи, цркве и манастири, војне јединице.

Међу њима су: ТО Мирковци, Коло српских сестара Бања Лука, САО Славонија, Барања и Западни Срем, Друга посавска пјешадијска бригада Шамац, Коло српских сестара Омарска, Касарна „Цар Душан” Рудо, Медицински центар Брчко, Савез удружења бораца НОР-а АП Војводине: Секција бивших интернираца логора Шарвар, СОС Дечје село „Др Милорад Павловић” Сремска Каменица, Институт за здравствену заштиту деце и омладине, Матица Срба и исељеника Србије – Фонд за помоћ Србима „Тома Максимовић”, ШОСО „Др Милан Петровић” Нови Сад, Здравствени центар Вуковар, Дом за децу „Колеска” Суботица, манастир Беочин, Одбор међуопштинске организације слепих и слабовидих Нови Сад, Југословенско-македонско друштво „Шар планина”, Друштво Српско-руског пријатељства, Матица српска, Градска библиотека у Новом Саду, Црвени крст Србије: Црвени крст Сремских Карловаца, Удружење војвођанских учитеља, Дом за душевно оболела лица „Чуруг”, Дом за душевно оболела лица „1 октобар” Стари Лец, Геронтолошки центар Нови Сад, Центар „Живети усправно”, Коло српских сестара Кула, Удружење „Љубав, вера, нада” итд.

Из пописа захвалница и разлога из ког су додељене могуће је установити део добротинастава које је Коло пружио. Многе од њих су веома емотивне, попут захвалнице становника Чајниче или текста педагога из ОШ „Браћа Дринић” из Омарске.¹⁶² Због свога рада и значаја у историји Новог Сада једној улици на Грбавици дат је назив: Улица Кола српских сестара, што се такође може сматрати наградом. О значају Кола говори и чињеница да је Пошта Србије 2003. године штампала пригодну коверту са обележјима Кола српских сестара, као и марку на којој је лик Делфе Иванић.¹⁶³ Истим поводом издата је и разгледница са ликом Надежде Петровић.

На свечаностима у организацији Кола српских сестара Епархије бачке Нови Сад, а као израз захвалности, уручиване су дипломе, захвалнице, плакете заслужним личностима, установама и институцијама, приватним предузећима, угоститељима, сарадницима, уметницима итд. Највеће признање које Коло додељује јесте *Диплома* – повеља коју је осликао 1922. године Урош Предић.¹⁶⁴ Таква повеља, поводом 25 година рада Кола, додељена је 2016. године градоначелнику Новог Сада, Милошу Вучевићу за његову подршку раду и активностима Кола.¹⁶⁵ Захвалност за приврженост раду Кола епископу бачком Господину Иринеју и протојереју ставрофору Бранку Ћурчину

¹⁶¹ Делић, Зорка, „Посвећени томе да другима буде боље”, *Дневник* (15. 11. 2015), 6.

¹⁶² Захвалница од Основне школе „Браћа Прокопић” из Омарске из 1992, власништво: КСС.

¹⁶³ Славојка Тодоров, Дара Малетић, Нада Аранички, *нав. дело*, 25.

¹⁶⁴ Урош Предић је повељу насликао за потребе Кола српских сестара које је основано у Београду 1903. године.

¹⁶⁵ З. Грумић, „Племенити и хумани четврт века”, *Новосићи* (6. 12. 2006).

исказана је 2023. година, на Свечаној академији поводом 120 година од оснивања Кола у Београду.¹⁶⁶

Поводом обележавања 10 и 20 година од обнављања рада Кола у Новом Саду (2001. и 2011) додељене су Повеље са ликом Надежде Петровић.¹⁶⁷ На годишњим скупштинама Кола уручиване су захвалнице дугогодишњим донаторима, сарадницима и пријатељима Кола, како институционално, тако и појединачно.

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ КОЛА

Када је издавачка делатност у питању, Коло је углавном штампало своје извештаје о раду, али и збирке песама, споменаре, монографије и публикације посвећене раду Кола. За конкурс „Светосавље и наше доба”, од 1998. године, редовно се штампа каталог са награђеним радовима. О публикацијама *Сйоменар* Зорке Поповић (1995) и збирци песама *Јунаштво из њикраја* (1997) већ је било речи у одељку о Литерарној секцији.

Каталог са фотографијама слика и списком учесника издат је након Ликовне колоније 2007. године која је одржана на ченејском Салашу 137. Колонија је названа „У част Надежде Петровић”. Текст каталога припремиле су Дара Малетић и Нада Срђанов.¹⁶⁸

Јубиларне године (10, 20, 25, 30) обележене су штампањем пригодних публикација. На десетогодишњицу рада Кола (2001) штампана је брошура *Коло српских сесћара Епархије бачке – Нови Сад 1991. њ. – 2001. њ.* Сажет текст и мноштво фотографија илустровали су рад Кола у периоду 1991–2001. година. Предговор је написала Савка Гојковић.¹⁶⁹ Поводом 20 година рада Кола издата је публикација *20 година сам у Колу српских сесћара Епархије бачке из Новог Сада: То је мој љуби кроз време* (2011) чији је аутор Савка Гојковић. Да се рад Кола може највећим делом поистоветити са њеним радом у њему потврђују речи Зорке Поповић: „Све акције приказане у биографијама сестара су и њене, не само потписом, него, најчешће, личним учешћем”.¹⁷⁰ Прослави 25 година рада Кола (2016) посвећена је публикација „Коло српских сестара Епархије бачке Новог Сада – Наших 25 година” коју су приредиле Славојка Тодоров, Дара Малетић и Нада Араницки.¹⁷¹ На 36 страна издата је публикација *Коло српских сесћара Епархије бачке Нови Сад 1991–2021: 30 година хуманости, добротинства и милосрђа*, која је изашла из штампе 2022. године. Текст који су написале Светлана Прокић и Мирјана Шуљманац Шећеров илустрован је бројним фотографијама како са акција Кола, тако и са свечаних пријема.¹⁷²

¹⁶⁶ *Извештај ... 2023.*

¹⁶⁷ *Извештај ... 2001; Извештај ... 2011; Повеља чланици Кола поводом XX година од обнове рада КСС у Новом Саду, 2011.*

¹⁶⁸ Дара Малетић, Нада Срђанов, *Ликовна колонија: Коло српских сесћара: У част Надежде Петровић*, Нови Сад 2007.

¹⁶⁹ Савка, Гојковић, *Коло српских сесћара ...*, 3.

¹⁷⁰ З. Поповић, *Сйоменар*, 18; С. Гојковић, *20 година...*, 2011.

¹⁷¹ С. Тодоров, Д. Малетић, Н. Араницки, *нав. дело*.

¹⁷² С. Прокић, М. Шуљманац Шећеров, *Коло српских сесћара ...*, нав. дело.

Прилој 4. Публикација Коло српских сестара Епархије бачке Нови Сад 1991–2021.

ЗАКЉУЧАК

Ратна атмосфера која се надвила над тадашњом СФР Југославијом, почетком 90-их година XX века, нагнала је групу људи у Новом Саду да се удруже и организују око једног племенитог циља, а то је помоћ људима који су у невољи. Стога су марта 1991. године обновили рад Кола српских сестара у Новом Саду. Пре свих то су учинили Миланка Радоњић, прва председница Кола, и протојереј Мирко Тишма. Из повезаности Кола са СПЦ-ом проистекао је и пун назив – Коло српских сестара Епархије бачке Нови Сад.

Мисију добротинства чланице Кола обављају већ 33 године (1991–2024). За то време Коло је организовало или учествовало у неколико хиљада акција. Кроз Коло је било ангажовано преко 300 чланица, а просечно је годишње активно радило 40–50 чланица. Коло се финансира од чланарина, доприноса својих чланица, материјалних и финансијских поклона, финансијских субвенција, донација, завештања, пројеката и других законом прописаних извора.

Основна делатност Кола јесу хуманитарне активности које се одвијају путем акција и секција. Неке акције су сталне и одвијају се континуирано, док се за појединим потреба исказује повремено и спорадично. Рад кроз секције организован је како би се убрзао и ефикасније одвијао рад Кола, а оснивају се од 1992. године.

У многим активностима новосадско Коло је било пионир и иницијатор. Тако је прво основало Фонд ратне сирочади (1992–2011) и кренуло да води бригу о најосетљивијој групи, о деци без једног или оба родитеља. Брига је вођена и о особама чији су мужеви или синови погинули и које су остале незбринуте, као и о ратним инвалидима. Чланице Кола су прве покренуле акцију за побољшање наталитета у Новом Саду кроз Фондацију „Треће чедо” (1997–2011), а касније „Треће и четврто чедо” (2005–2011). Ову активност је наставио да спроводи у дело Град Нови Сад, а касније и покрајинска, односно републичка влада. Прве су покренуле и акцију даривања прворођеног детета у Новој години (2004), што је, такође преузео Град од 2010. године, а сестре су наставиле да даривају бебе које су на свет дошле 14. јануара. Зачетнице су и пројекта посвећеног национал-патриотским темама. Тако је литерарно-ликовни конкурс „Светосавље и наше доба”, активан од 1992. године, стекао престижан и међународни карактер. Чланице Кола прве су организовале „Светосавски бал” (1992) у Новом Саду и прве формирале здравствену службу која је радила попут дома здравља. Пионири су и у акцији постављања Ивањданских венчића за зграде новосадских институција (Матица српска, Српско народно позориште, Градска библиотека, Градска кућа, Владичански дом).

Велику захвалност за успешан вишедеценијски рад заслужују све чланице Кола, како оне у руководећим органима, тако и оне чији рад није није толико експониран. Рад у Колу се не мери – свако ради колико може и уме. Оно што их мотивише јесте што у туђој радости проналазе и своју радост. Иако је рад у Колу добровољан, он захтева огромно одрицање и истрајност. Љубав са којом сестре раде у њему представља њихов однос према свом народу и њихову дубоку жеља да српски народ доживи правду, мир и благостање.

СПИСАК ЧЛАНИЦА КОЛА СРПСКИХ СЕСТАРА
ЕПАРХИЈЕ БАЧКЕ НОВИ САД
У ПЕРИОДУ 1991–2024.

Почасне председнице:

Савка Гојковић (1933–2020); др Милена Гавриловић (1925–2024)

Почасне чланице:

Дара Малетић (1938); Маја Гојковић (1963)

Председнице:

Миланка Пољак рођ. Радоњић (4. III 1991 – 23. III 1992); Савка Гојковић (1992–2004); Милена Гавриловић (2004–2008); Миљана Кузмановић Костић (2008–2012); Славојка Тодоров (2012–2017); Светлана Прокић (2017–2023); Мирјана Шуљманац Шећеров (2023–)

*Чланови Ујравној и Надзорној одбора КСС и секретари:*¹⁷³

Љиљана Капор (*1953), потпредседница, секретар и члан УО и НО КСС-а; Нада Араницки (*1951), потпредседница и члан УО; Олга Динић (*1944–†2024), потпредседница и члан УО; Милосава Милица Живковић (*1946–†2017), потпредседница и члан УО; Радмила Јаконић (*1940), потпредседница и члан УО; Миљана Кузмановић Костић (*1958), потпредседница; Софија Лакић (*1933), потпредседница и члан УО; Даринка Дара Малетић (*1938), потпредседница и члан УО; Оливера Радовановић (*1949), потпредседница; Славојка Тодоров (*1949), потпредседница и члан УО и НО; Мирјана Шуљманац Шећеров (*1949), потпредседница и члан УО; Бранка Аничић (*1926–†2018), оснивач и члан УО и НО; Милица Грковић (*1937–†2016), оснивач и члан УО; Миланка Кутлешић (*1947), секретар, оснивач и члан УО; Вера Ђокић (*1933), оснивач и члан УО; Јелена Милаков (*1926–†2007), оснивач и члан УО; Надежда Милутиновић (*1933), оснивач; Миланка Пољак Радоњић (*1948), оснивач; Нада Тапавица (*1923–†1993), оснивач; Славка Тишма (*1933–†2012), оснивач и члан УО; Љиљана Диздаревић (*1956–†2014), оснивач и секретар; Светлана Врањеш (*1959), секретар, члан УО и НО; Нада Срђанов (*1933–†2016), секретар и члан УО; Марија Вукасовић (*1942–†2011), секретар и члан НО; Драгица Грујовић (*1949), секретар; Нада Првуловић (*1976), секретар; Стана Јовић (*1955), секретар; Зора Плавшић (*1950), секретар; Марија Булић (*1946), члан УО и НО; Милена Гавриловић (*1925–†2024), члан УО и НО; Радмила Гркинић (*1947), члан УО и НО; Катица Ивков (*1942), члан УО и НО; Лепосава Лепа Ивковић (*1926–†2009), члан УО и НО; Катарина Каћа Јока (*1946–†2004), члан УО и НО; Драгана Кљајић (*1962), члан УО и НО; Велинка Ковачев (*1937–†2017), члан УО и НО; Савка Латиновић (*1951), члан УО и НО; Марија Ранков (*1957), члан УО и НО; Милица Расто-

¹⁷³ Уз имена чланица Кола наведене су све функције које су обављале у Колу.

вић (*1933–†2016), члан УО и НО; Љубица Стоја (*1925–†2018), члан УО и НО; Добрила Белеслин (*1927–†2000), члан УО; Душанка Вуцелја (*1948), члан УО; Савка Гојковић (*1933–†2020), члан УО; Љубица Губаш Турчан (*1922–†2016) члан УО; Мирјана Дицков (*1929–†2009), члан УО; Весна Зиројевић (*1954–†2018), члан УО; Смиља Јовановић (*1931–†2019), члан УО; Радмила Крајновић (*1938), члан УО; Невенка Нена Маглић Лозић (*1936–†2009), члан УО; Стоја Радонић (*1954), члан УО; Борка Ристић (*1942), члан УО; Маја Сабadoш (*1979), члан УО; Нада Савић (*1947–†2019), члан УО; Мирјана Сремац – Сестра Серафима (*1951), члан УО; Нада Татарски (*1945), члан УО; Радојка Чонкић Бугарин (*1928–†2017), члан УО; Нада Нинков (*1955), члан УО; Смиљана Димковски (*1936), члан НО; Гордана Цица Драгин (*1938–†1999), члан НО; Весна Имброњев (*1961), члан НО; Јованка Келбл (*1931), члан НО; Мара Његован (*1942), члан НО; Зорка Поповић (*1932–†2012), члан НО; Снежана Радумило (*1953), члан НО; Зорица Раковић (*1935–†2015), члан НО.

*Остале чланице:*¹⁷⁴

Даница Агбаба (*1938–†2007), Мира Адамовић (*1946–†2006), Марија Анђелић (*1930), Споменка Анђелић, Олга Антић, Смиља Антић (*1941), Милица Арсенијевић (*1922–†2013), Мирјана Ацин (*1929–†2012), Милица Банчић (*1924–†1995), Радојка Бикицки (*1915–†1994), Невенка Бјелица (*1949), Гордана Благојевић (*1950), Миомира Благојевић (*1954), Стака Благојевић (*1941), Јелица Близанац (*1947–†2025), Данијела Богуновић (*1976), Анђелка Божић (*1959), Мирослава Брковић, Наталија Букуров (*1943–†2012), Милица Бурлица (*1942), Богданка Вакањац (*1937–†2003), Ана Валенћик (*1948), Мара Васић (*1948–†2001), Снежана Вељковић (*1963), Олга Оља Вермезовић (*1970), Јованка Веселиновић (*1918), Гордана Видаковић (*1949), Радојка Владовић (*1936–†2008), Љубица Војиновић, Зорица Војкић (*1956), Марија Врањеш (*1925–†2001), Оливера Вујановић (*1931), Ђурђица Вујичин (*1946), Љиљана Вујичић (*1950), Зорица Вујкић (*1956), Мирослава Вуковић (*1947), Снежана Вуковић, Нада Вучковић (*1943), Даница Габрић (*1930–†2008), Евица Габрић, Мирјана Гавриловић (*1933–†2015), Милена Гавриловић Кораћ (*1934–†1991), Вида Галоња (*1944), Љуба Гојевић (*1948), Марија Голубовић (*1960), Марија Грошко (*1944–†2016), Катарина Давидовић (*1961), Јорданка Дамјанов (*1953), Бранка Девић (*1949), Мирјана Дејановић (*1920), Бранислава Димитријевић (*1929–†2012), Бранка Димитров, Марија Драгишић (*1939–†2024), Љуба Дрљача (*1937–†2000), Катица Ђекић (*1914–†2007), Нада Ђокић (*1930), Теодора Ђокић, Богиња Ђурак Клајић (*1926–†2019), Јелена Ђурић (*1950), Љубинка Егерић, Мара Живановић (*1951), Весна Загорац, Новка Заимовић, Драгослава Зарић (*1941), Радојка Златић (*1948–†2016), Јулијана Зличић (*1942), Јелисавета Зличич Тапавички (*1938), Зорица Зорец (*1959), Јелена Зуцајић (*1911–†1998), Злата Ивковић (*1921–†2007), Ангелина Илић (*1923–†1996), Мара Илић Јојић

¹⁷⁴ Списак сачињен по азбучном реду, а на основу *Матичне књиге чланица Кола* и *Годишњих извештаја ... 1991–2024*.

(*1935), Љубица Имброњев (*1937), Силуана Јаковљевић (*1977), Томка Јанковић (*1954), Гордана Јанчић (*1924–†2009), Радмила Јеличић (*1939–†2009), Божица Јовановић (*1972), Нада Јовановић (*1948–†2018), Невенка Јовановић (*1925–†1992), Паулина Јовановић (*1935–†2019), Босилка Јокановић (*1931–†2015), Мара Јуришевић (*1940), Нада Катић, Бранка Кекић (*1914–†2003), Нада Кенђур (*1949), Александра Кереџин, Мирјана Кереџин, Зора Кизић (*1958), Биљана Клашња (*1947), Мирјана Ковачев Сремица (*1951–†2017), Раденка Колаковић (*1950), Милица Косина (*1951–†2012), Катарина Костић, Љубица Костић (*1946), Дана Крнета, Даница Крстић, Радмила Крстић (*1962), Ружа Крстић (*1929–†2016), Едита Кунић (*1955), Татјана Тања Курџин, Јелисавета Лалошевић Белић (*1938), Емилија Ланчушки (*1909–†2002), Милка Лезечев (*1919–†2002), Стојанка Летић (*1924–†1997), Слађана Лукић (*1971), Софија Лучић (*1932), Јованка Мајин (*1918–†2007), Марица Малетић (*1948), Марија Малешевић (*1921–†1999), Бојана Малуцков (*1941), Љубинка Манојловић (*1950), Милка Марасовић (*1950), Јелица Марић (*1929–†1995), Јулка Марић (*1925–†1996), Данијела Марјановић, Душанка Марковић, рођ. Миланко (*1965), Славица Марковић (*1951), Катарина Мартиновић (*1935), Љиљана Машић (*1954), Љиљана Машић (*1959), Јулка Мијатовић (*1928–†2016), Ружица Микашиновић (*1915–†2010), Даница Микић (*1938), Олга Микић (*1928–†2018), Мирјана Миланков, Гордана Милидраговић (*1941), Душанка Милић (*1920–†1997), Љиљана Милић (*1956–†2014), Мирослава Мира Милић Солдатовић (*1941–†1999), Новка Милованов (*1937–†2004), Лепосава Милошевић (*1943), Исидора Милутинов (*1937), Бојана Миљанић (*1953), Недељка Мирковић (*1936), Олга Митровић (*1937–†2015), Радинка Митровчан (*1926–†2012), Милица Михајлов (*1946), Нада Михајловић, Олгица Мишић, Иванка Мојић (*1929), Слободанка Цица Мркајић (*1946–†2007), Невенка Мургашки (*1955), Дренка Дрена Мутић (*1963), Марија Небригић, Стана Недомачки (*1919–†2005), Злата Никић (*1928–†1999), Олга Никић, Вида Николић (*1937), Злата Новаков, Ангелина Новаковић (*1947), Нада Новковић, Богданка Богдана Обрадовић (*1939–†2012), Душанка Обрадовић Јоветић (*1950), Милунка Обрадовић, Смиља Пантелић Панић (*1935–†2019), Ирена Антонија Пантић (*1935–†2018), Аранка Патаи, Марија Перкучин (*1921), Радославка Петковић (*1947), Софија Соња Петковић (*1947), Љиљана Петронијевић (*1949), Вида Пећанин (*1945), Јасмина Пивнички (*1967), Јадранка Пјевац (*1954), Милана Пољански (*1922–†2018), Радмила Попадић (*1941–†1994), Ката Попов (*1928–†2003), Биљана Поповић (*1967), Вера Поповић (*1940), Наталија Проданић (*1931), Живка Проданов (*1924–†2006), Верица Продановић (*1931), Светлана Прокић (*1961), Смиљана Протић (*1944), Ирена Пуач (*1989), Мирјана Радаковић (*1949), Љиљана Радивојша (*1959), Тинка Радованов, Славица Радовић, Милица Радојчић (*1938–†2014), Љубица Рајак (*1923), Јелена Ракочевић (*1916–†1992), Душанка Ранчић (*1937), Дева Рибић (*1947), Бранислава Ром (*1928–†1999), Нада Рончевић (*1938), Стана Рончевић (*1935–†2019), Марта Рушкуц (*1914), Драгана Савић (*1953), Верослава Сегедински (*1940), Мирјана Секулић (*1924–†2001), Милица Сикимић, Стојанка Силашки (*1940–†1997), Нада Симин (*1935), Ида Солић, Блаженка Спасојевић Калдесић (*1956), Софија Станков (*1946), Наталија Станковић (*1973), Савка Станковић (*1947–†2006),

Мирослава Станојевић Кастори (*1937–†2025), Александра Стевановић (*1963), Олга Стефановић (*1931–†2008), Светлана Стиковић (*1969), Добринка Стојаковић (*1963), Милева Стојановић (*1919–†2017), Ната Стојшин (*1940–†2024), Мирјана Страјнић, Марија Субић (*1926–†2005), Јелена Суботић (*1959), Јелена Сулина (*1933), Смиљка Тадић (*1929–†2024), Ђурђинка Танасин (*1911), Вера Танкосић (*1951), Невенка Невена Тодић (*1953), Олгица Тодоровић, Олга Томин (*1918–†2001), Зорка Томић (*1921–†1996), Марица Томић, Љиљана Торбица, Љубица Трескавица (*1959), Владислава Тубин (*1951), Десанка Туцаковић (*1916–†2003), Верица Ћеран (*1959), Даница Ћирић Дуцин (*1934), Светлана Ћурчин (*1963), Олга Ћурчић (*1931–†2016), Анка Урбан (*1946), Нада Фаин (*1950), Милена Форкапић (*1922–†2014), Радмила Хајдер (*1968), Емилија Хајдуковић (*1922–†1994), Јелица Хархаи (*1924–†1999), Богданка Цимбаљевић (*1968), Стојанка Чекеревац (*1941), Мира Џебина (*1930–†2020), Нада Шарчевић (*1957), Каја Шећеров (*1920–†2002), Бранислава Шиђанин (*1957), Аница Шкурањи, Божица Шокић (*1956), Живана Шолак (*1941), Софија Шућов (*1941).

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

Received: 2026/5/5

Accepted: 2026/5/12

DUŠANKA MARKOVIĆ, curator, museum advisor
Museum of the City of Novi Sad
Tvrdava 4, Petrovaradin – Novi Sad, Serbia
E-mail: dusankamarkovic65@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0000-4059-0074>

THE WORK OF THE CIRCLE OF SERBIAN SISTERS OF THE EPARCHY OF BAČKA IN NOVI SAD (1991–2024)

SUMMARY: The emergence of the first Serbian humanitarian organizations dates back to the second half of the nineteenth century and the beginning of the twentieth century. One of them was the Circle of Serbian Sisters, founded in Belgrade in 1903. The work of the Circle of Serbian Sisters in Novi Sad can be divided into two periods. The first relates to its activities during the interwar period from 1929 to 1941, which we discussed in one of the previous issues of the *Proceedings of Matica srpska for History* (110/2024). The second period began in 1991 and continues to the present day. This paper presents the work of the Circle of Serbian Sisters of the Eparchy of Bačka in Novi Sad following the renewal of its activities in 1991. During 33 years of continuous existence and work, through several thousand actions and initiatives, the members of the Circle have sought to provide comfort to many people affected by war suffering, natural disasters, poverty, or illness. The paper examines their modes of organization, work, and funding, as well as their charitable activities. The atmosphere of war that loomed over the Socialist Federal Republic of Yugoslavia in the early 1990s prompted a group of people in Novi Sad to unite around a noble goal – helping those in need. Therefore, in March 1991, they renewed the work of the Circle of Serbian Sisters in Novi Sad. The leading figures in this renewal were Milanka Radonjić, the first president of the renewed Circle, and Protopresbyter Mirko Tišma. Owing to the close ties between the Circle and the Serbian Orthodox Church, the organization adopted the full name *The Circle of Serbian Sisters of the*

Eparchy of Bačka in Novi Sad. During the period discussed in this paper, the Circle organized or participated in several thousand humanitarian actions. More than 300 women were engaged through the Circle, while an average of 40 to 50 members actively participated each year. The organization is financed through membership fees, contributions from its members, material and financial gifts, subsidies, donations, endowments, projects, and other legally permitted sources. The Circle's primary activity is humanitarian work carried out through various actions and sections. Some activities are permanent and continuous, while others are organized occasionally, depending on specific needs. Work through specialized sections, established from 1992 onward, was intended to accelerate and improve the efficiency of the Circle's activities, in many of which it acted as a pioneer and initiator. Thus, the Circle was the first to establish the Fund for War Orphans (1992–2011), through which it cared for one of the most vulnerable groups – children left without one or both parents. Assistance was also provided to women whose husbands or sons had died in the wars, as well as to war invalids. The members of the Circle were also the first to launch initiatives aimed at increasing the birth rate in Novi Sad through the foundation “The Third Child” (1997–2011), later renamed “The Third and Fourth Child” (2005–2011). This initiative was later continued by the City of Novi Sad, and subsequently by the provincial and republican authorities. The Circle was also the first to organize the gifting of mothers who gave birth to the first child born in the New Year, beginning in 2004. The City of Novi Sad took over this initiative in 2010, while the Sisters continued to present gifts to mothers who gave birth on January 14. They also initiated projects dedicated to national and patriotic themes. For example, the literary and art competition “Saint Sava and Our Age,” active since 1992, became prestigious and acquired an international character. The Circle was the first to organize the “Saint Sava Ball” in Novi Sad in 1992, and the first to establish a healthcare service functioning similarly to a local health center. They were also pioneers in the tradition of placing St. John's Day wreaths on the entrances of important Novi Sad institutions, including Matica srpska, the Serbian National Theatre, the City Library, City Hall, and the Bishop's Palace. Great gratitude is owed to all members of the Circle of Serbian Sisters of the Eparchy of Bačka for their successful work spanning several decades, both to those serving in leadership positions and to those whose efforts have remained less visible. The love and dedication with which the Sisters carry out their work reflects their devotion to their people and their deep desire for the Serbian nation to experience justice, peace, and prosperity.

KEYWORDS: Circle of Serbian Sisters; Eparchy of Bačka; humanitarian and charitable work; women's association; Saint Sava tradition